

J. J. van Capelleveen

Het is bij het verschijnen van dit boek juist 40 jaar geleden dat een groepje christenen uit verschillende kerken op wonderlijke wijze met! elkander in aanraking werd gebracht. Door de liefde tot Christus gedreven sloot men zich aaneen om hen die aan de zelfkant van het leven stonden, en die van het Evangelie vervreemd waren. weer daarmee in aanraking te brengen. Als leider „werd J. C. van Amelrooy -- in het dagelijks leven hoofdinspecteur bij het Gemeentelijk Bouw- en woningtoezicht --- aangewezen. „Jullie zijn Gods lokvinken."zei eens een oude bezoeker van een samenkomst tegen van Amelrooy en diens medewerkers. In dit boek geeft Van Capelleveen, journalist van De Rotterdammer, een boeiende vertelling over de wonderen van genade die tientallen jaren in de Hofstad werden verricht door middel van de Stichting de Christengemeenschap.

Dit boek is - in de goede zin van liet woord - - een ouderwets evangelisatieboek geworden. Velen die in de loop der jaren met dit interkerkelijke ^{werk} in contact kwamen, en allen die de evangelisatie een warm hart toedragen, zullen het niet belangstelling lezen.

Dr Billy Graham

De 3e druk van dit zo bekend geworden boek, uitgebreid met een interessant nieuw hoofdstuk. Hier wordt de achtergrond van Billy Graham boodschap duidelijk. En het blijkt dat juist de onrustige mens van deze tijd hem verstaat en naar zijn raad wil luisteren. Hoe kwamen ook Churchill en Eisenhower ertoe om contact met hem te zoeken? Men ziet Billy Graham samen met de bisschop van Canterbury en ook niet onkerkelijke leiders van allerlei landen van Oost en West.

In deze derde druk is óók opgenomen de toespraak die gehouden werd in het Stadion Feyenoord te Rotterdam.

Waarom „Gods lokvinken"?

„En nu moeten wij eerst eens even samen praten," zei jaren geleden een hoogbejaarde gelovige vrouw tot ons, na afloop van een evangelisatiesamenkomst.

„Jullie spreken maar steeds zo blijmoedig over Gods grote liefde en genade, geopenbaard in de Here Jezus Christus. Dat is wel heerlijk en goed, en daar geniet ik veel van, maar zoals jullie dat doen wekt het wel eens de indruk alsof alles maar zo gemakkelijk, zo vanzelf gaat. Jullie weten toch ook wel dat er in Hosea 2 : 13 geschreven staat dat de Here zal lokken en leiden in de *woestijn*" (ze legde de nadruk op dat laatste woord). „Het is heus niet altijd zo gemakkelijk", vervolgde zij. „'t Is waar," zeiden wij, „dat staat er, maar gelukkig volgt er op dat Hij daar zal spreken tot het hart. En dan geeft de Here later nog meer beloften." Een ogenblik was het oudje stil. Toen hief ze haar gerimpelde gezicht op en terwijl ze ons vriendelijk aankeek zei ze: „Ja, dat is zo", en plotseling vervolgde ze: „Gaan jullie maar door, hoor; *jullie zijn Gods lokvinken.*"

Gods lokvinken! Hoe kwam zij ertoe ons zo te noemen? Zeker omdat ze zelf door de rijke evangelieboodschap zo getrokken werd. Hoe het zij, het werd voor ons een ere naam, waarin opgesloten lag wat wij zo gaarne voor de Here wilden doen : anderen lokken en leiden tot de Heiland. Gered om te redden.

Tientallen jaren mogen wij nu reeds dit heerlijke werk verrichten. Honderden: groten en kleinen, mannen en vrouwen, rijken en armen, geleerden en eenvoudigen zagen wij tot Jezus komen. Wonderen van Gods genade mochten wij aanschouwen.

Reeds lang besepte ik dat het grote gevaar bestond, door onze drukke arbeid en de spannende en gejaagde tijden die wij beleven en die zoveel van onze aandacht vragen, dat veel van

het grote werk dat de Here in ons midden deed, in de vergetelheid zou geraken en dat ons nageslacht straks hiervan geheel onkundig zou zijn. Ook mijn vriend uit Amerika, ds. W. Teeuwissen, die meermalen bij ons zulke heerlijke tijden meemaakte zag dit in en sprak daarover. Ik was reeds geruime tijd bezig gegevens te verzamelen om die te zijner tijd tot één geheel te verwerken en in boekvorm uit te geven. Nu dit jaar de Stichting De Christengemeenschap te 's-Gravenhage 40 jaar bestaat, lijkt de tijd daartoe aangebroken. Mijn vriend J. J. van Capelleveen stelde zich spontaan beschikbaar het boek te schrijven, waarvoor wij hem zeer dankbaar zijn. Als journalist en als iemand die zelf zoveel goeds in ons midden meemaakte, was hij daartoe de aangewezen persoon.

*'k Zal gedenken hoe voor dezen
ons de Heer heeft gunst bewezen.*

'k Zal de wonderen gadeslaan, die Gij hebt van ouds gedaan.

*'k Zal nauwkeurig op Uw werken, en derzelve uitkomst merken,
en, in plaats van bittere klacht, daarvan spreken dag en nacht.*

Zo zijn dan deze herinneringen te boek gesteld. Het zal, naar ik vertrouw, ieder duidelijk zijn dat met de uitgave geenszins beoogd wordt de Stichting De Christengemeenschap te 's-Gravenhage te verheffen boven enige andere geloofsgemeenschap, noch om enig mens te verheerlijken. Alle medewerkers zijn zich ervan bewust, dat het de Here was die alles tot stand bracht.

Dank en aanbedding komt slechts Hem toe.

In Zijn Zoon, Jezus Christus, zag Hij ons steeds genadig aan. Dat ieder die deze uitgave leest, mede instemmen in Gods lof en zich geve om met ons te behoren tot *Gods lokvinken*.

T. C. van Amelrooij

6

Reveil van een visie

TOEN om nul uur van die gedenkwaardige eerste dag van deze eeuw de klokken beierden en de stoomfluiten van de schepen oorverdovend gilden, dromden de mensen in duizenden de straten op om het begin van een nieuwe eeuw te vieren. Na alles wat de oude negentiende eeuw had geboden, zou de nieuwe slechts nog mooiere en betere dingen te bieden hebben. Als de beloften niet bedriegelijk waren, zou de nieuwe eeuw het duizendjarige vreedelijk inluiden.

Wie de hoofdartikelen uit de kranten van die dagen nog eens overleest, schudt zijn hoofd over zoveel ongerijmd optimisme.

Thans weten we dat de beloften van de vorige eeuw slechts materialistische beloften waren. Nu weten we dat die eeuw al te sterk de nadruk heeft gelegd op de macht van het menselijk denken, en we noemen de negentiende eeuw nu dan ook de eeuw van het rationalisme.

Uit dit menselijk verstand werd de nieuwe eeuw van de techniek geboren, de eeuw van de hoge levensstandaard en de lege zoekende mensenharten, de eeuw die in haar eerste helft reeds twee wereldoorlogen en een vreselijke economische crisis opleverde. De dolle blijdschap over het technisch kunnen sloeg om in den allesoverheersende angst. Maar de vorige eeuw werd niet alleen gekenmerkt door het woord „rationalisme“. Het was ook de eeuw van het reveil, van een godsdienstig ontwaken. Aan

7

de ene kant leefde er in de kerken een groot verzet tegen de menselijke zelfverheffing, aan de andere kant brak een verlangen door, de God van het heelal weer persoonlijk te kennen. Op 1 januari 1900 werd de vrucht van dit verlangen openbaar in een aantal kerken die ieder op hun eigen manier het geloof zochten te belijden. Het reveil had niet alleen maar een nieuw geestelijk leven gewekt. Door het nieuwe leven kwamen de mensen in botsing met de heersende liberale geest in de Hervormde kerk. Het gevolg was dat velen óf uitgeworpen werden óf zich van haar afscheidten om zelf nieuwe gemeenschappen te stichten. De botsing tussen het reveil en het rationalisme leidde tot een versplinterde kerk, zodat bij de wisseling van de eeuw naast de vanouds bekende Hervormde kerk en de Evangelisch Lutherse kerk ook de Gereformeerde kerken, de Christelijke Gereformeerde kerken, de Baptisten Gemeenten, de Vrije Evangelische Gemeenten en andere kerkelijke groeperingen bestonden.

Het verlangen naar nieuw leven en het zoeken van een nieuwe, waarachtige bijbelse kerkelijke gemeenschap bracht een stroom van vragen met zich mee. Kerkelijk wisten de gelovigen helemaal niet zo zeker waar ze aan toe waren.

Een gedeelte van de kerken, die eerst naast elkaar bestonden, had zich verenigd in de grote Gereformeerde kerken, maar ook in deze was de rust niet weergekeerd. Over alle mogelijke vragen betreffende het verbond, de doop, de wedergeboorte, de uitverkiezing en de genade van God werd fel gediscussieerd.

8

Het merkwaardige gevolg van de veelheid van kerken was echter dat er mensen waren die zich in geen van de ontstane groeperingen thuis voelden. De dogmatische discussies waren voor hen, die vooral de getuigende kant van het Evangelie hadden leren kennen, vaak een marteling. Het gevolg was dat ook gemeenschappen naar voren kwamen die nergens waren onder te brengen. Zij leefden of bij de gratie van een speciaal accent op het evangelie, of omdat mensen zich verenigd hadden om het evangelie te gaan verkondigen in de heggen en stegen. Zoals in de vorige eeuw, als een vrucht van het reveil, het ene zendingsgenootschap na het andere werd gesticht, zo gingen de gelovigen ook zien dat het evangelie niet slechts in de verre landen maar ook in eigen land gepredikt moest worden. Hier en daar kwamen mensen uit verschillende kerken bij elkaar en werden er evangelisatiekringen gesticht, waarvan Jeruel in Rotterdam een der bekendste uit die dagen was, waaruit de Vrije Evangelische Gemeente van die stad is gegroeid. Ook het nog altijd bestaande „Luctor et Emergo" in Oldebroek, dat gesticht werd door de hervormde predikant L. H. A. Bahler. Uit deze beweging van Gods Geest groeide tevens in die tijd het Leger des heils.

Deze drang naar evangelisatiearbeid ging in grote lijnen vaak geheel buiten de officiële kerken om. Predikanten sloten zich daartoe aaneen, eenvoudige gelovigen begonnen te evangeliseren op straat of in zaaltjes; er werden traktaatjes verspreid, en menige man en vrouw kan nu nog getuigen dat hij of zij in

9

die dagen tot een bewust persoonlijk geloofsleven kwam.

Hoofdzakelijk werd deze opwekking gevoed vanuit Duitsland en Engeland. Van over het Kanaal waren de verhalen gekomen van de samenkomsten van Moody en Sankey. De liederenbundel van Sankey werd al spoedig in het Nederlands vertaald en in vele huizen gebruikt als een voorloper van de bundel van Johannes de Heer. In deze dagen ontstond de gewoonte om als gezin rondom een huisorgel of harmonium 's zondags de geestelijke

liederen te zingen, die in de officiële erediensten van de kerk niet gezongen mochten worden, maar die toch de gelovigen zoveel te zeggen hadden.

Maar meer nog dan de massasamenkomsten van Moody en Sankey maakte in 1905 de opwekking in Wales, een grote indruk op de mensen van ons land. In de kolenmijnen van Wales was een man tot totale levensvernieuwing gekomen. Hij begon te getuigen, en de geest van God begon kennelijk op een bijzondere wijze te werken. Los van enige organisatorische vorm, los ook vaak van de plaatselijke gemeenten, en soms dwars tegen de kerken in, werden samenkomsten gehouden waarin duizenden tot een diep schuld-besef kwamen en tot geloof in de vergeving door Jezus Christus.

Zelden is er van een opwekking zoveel uitgegaan als van die in Wales, ook al duurde zij maar heel kort. Van heinde en ver kwamen de mensen naar het kolendistrict om de merkwaardige samenkomsten mee te maken. Ook uit Nederland en andere landen

10

van West-Europa kwamen belangstellenden. Het waren mensen die zelf in God geloofden, maar een diepe hunkering hadden naar meer, naar een werkelijke persoonlijke beleving van het evangelie, naar een doorbraak van de kracht van de Heilige Geest in eigen hart en leven. Onder de bezoekers bevond zich ook Johannes de Heer, die toen reeds bijna van middelbare leeftijd was. Wales heeft hem gesmeed voor Nederland tot wat hij geworden is: de evangelist die het oog van de mensen weer heeft gericht op de wederkomst van Jezus Christus. Daar heeft hij een visie gekregen om de boodschap te gaan uitdragen. Samen met zijn vriend T. van Essen kwam hij in Nederland terug met het verlangen om alle mensen die het maar horen wilden van de opwekking te vertellen en de mensen in Nederland op te roepen tot bekering.

Misschien was zijn enthousiasme langzaam gedoofd, als zich niet onverwacht een geheel nieuwe manier had voorgedaan om het evangelie te verkondigen. De evangelisatietent deed zijn intrede, die de ruimte bezat om de mensen in groten getale bijeen te brengen. De gedachte, het linnen doek te gebruiken om een tijdelijke kathedraal te stichten, kwam uit Duitsland. Ook daar werd de noodzaak gevoeld om de mens die al lang niet meer in de kerk kwam, het evangelie te brengen. Wie het eerste op de gedachte kwam, zal wel altijd achter de coulissen van de geschiedenis blijven, maar iemand kwam op de idee een grote tent te gebruiken. Het succes was enorm.

Mensen die al jarenlang niet meer in een kerk waren

11

geweest en er ook geen voet meer durfden of wilden zetten, kwamen wel naar de neutrale tent. Overvolle tenten waren in die dagen in Duitsland een heel normaal verschijnsel, en zo werd ook al spoedig in Nederland bekend dat in Duitsland het tentwerk zo'n geweldige ingang had gevonden. Met Pasen van het jaar van de opwekking van Wales werd in Dordrecht een conferentie gehouden tot bevordering van het geestelijk leven. Uit veertig plaatsen in ons land kwamen mensen bijeen. 's Morgens werden er bidstonden gehouden, en 's middags en 's avonds werd er gesproken. Op de tweede ochtend stond na de bidstond een dame op en vroeg het woord. Ze zei dat ze in heilige jaloersheid was ontstoken, omdat ze gehoord had van de zegen die er in Duitsland was op het

evangelisatiewerk met tenten. Ze vroeg de aanwezigen met haar te bidden, en overal in het land collecten te houden zodat ook in Nederland zo'n tent kon worden aangeschaft. Nog diezelfde dag kwamen een groot aantal voorgangers uit verschillende kerken bijeen om dit voorstel, dat met groot enthousiasme werd ontvangen, te bespreken. Besloten werd dat ook Nederland een eigen evangelisatietent zou krijgen. Waarschijnlijk hebben de aanwezige predikanten en geestelijke leiders die dag niet goed beseft wat ze begonnen waren. De tent is er allerm minst gemakkelijk gekomen. De allergrootste moeilijkheid was in het begin misschien wel dat er overal plannen opdoken om een tent aan te schaffen. Comité's werkten dwars tegen elkaar in en los van elkaar. Er ontstonden mis

12

verstanden, er was argwaan, er ontstond een soort concurrentiestrijd. Langzaam maar zeker begon het geld binnen te stromen. Er kwam een onverwachte gift van duizend gulden, voor die dagen een geweldig bedrag; voorts giften van honderd gulden en vele kleinere giften. Maar plotseling hield de stroom op. De organisatoren zaten in zak en as. Waarom kwam er geen geld meer? In het begin van 1906 werd het duidelijk. God had geen giften meer nodig. De heer Kolff van Oosterwijk uit Apeldoorn vertelde Johannes de Heer dat hij besloten was hem en broeder Van Essen met wie deze veel samenwerkte, een grote tent aan te bieden. Het geld was er.

Op aanraden van de Duitse tentzending sloten drie mensen uit verschillende kerken zich aan tot een comité en stichtten „de Nederlandsche Tentzending." Op maandag 3 september 1906 werd de tent in Apeldoorn geopend in tegenwoordigheid van Koningin Wilhelmina. De voorzitter van het comité, ds. J. J. van Heest, vertelde hoe de tent er was gekomen, en de Groninger hoogleraar prof. dr. I. van Dijk hield de eerste evangelisatietoespraak. Deze tent bood Johannes de Heer gelegenheid om velen te vertellen van de opwekking en tot opwekking te roepen. Engeland en Duitsland ontmoetten elkaar in Nederland. Deze ontmoeting droeg vrucht. Het zou te veel zijn om te gaan vertellen wat allemaal de vruchten van dit werk zijn geweest. Zij zijn nu bijna vergeten. In de kerkgeschiedenisboeken worden ze nauwelijks of helemaal niet genoemd, en toch is deze

13

tent de plaats geweest waar mensen Jezus Christus naar waarheid ontmoetten, waar kerken gesticht werden en dode kerken tot leven kwamen. In deze tent is ook de Maranathabeweging geboren.

Voor ons verhaal dat wij gaan vertellen over een evangelisatiepost, die uitgroeide tot een zelfstandige Christengemeenschap - zij het tegen wil en dank en niet omdat de organisatoren dat wensten - is de tent alleen belangrijk omdat op een avond van het jaar 1910 in Den Haag een jonge man er voor het eerst van zijn leven het evangelie op zich zag afkomen met een kracht die hij niet kon weerstaan. Johan van Amelrooij had de tent wel zien staan, maar was er met afgewend hoofd langs gelopen. Innerlijk haalde hij zijn schouders op voor dat religieuze gedoe. Toch werd de nieuwsgierigheid hem te groot. De drommen mensen die avond aan avond naar de tent trokken lokten hem ook eens een kijkje te komen nemen. Eindelijk kon hij zijn nieuwsgierigheid niet langer bedwingen en ging hij erheen. Zichzelf vertelde hij dat hij zich interesseerde voor

de constructie. Omdat hij die eerste avond te laat was gekomen, ging hij een tweede keer om meer tijd te hebben. De boodschap liet hem niet met rust. Hij kon er niet van loskomen. Hoewel hij zijn vuisten bijna balde in een driftig verzet, werd hij er telkens weer heengetrokken. Tot hij op de laatste vrijdagavond van de campagne niet langer weerstand kon bieden aan de verkondiging. De boodschap was maar eenvoudig. De bijbel zegt dat allen gezondigd hebben, maar de bijbel zegt ook dat Jezus Christus voor de

14

zonden van de mensen naar het kruis is gegaan, dat Hij hun zonden daar heeft gedragen, de dood heeft overwonnen en nu de mens opnieuw leven wil geven.

Als in een waas gleden de woorden langs Van Amelrooij heen. „Zondaar.” „Christus.” „Vergeving.*” Het zijn woorden die opeens een diepe betekenis kregen. Een angstige gedachte komt in zijn hart naar boven:

„Als het zo is, dan sta ik erbuiten!” Terwijl hij innerlijk vecht vecht met zichzelf, loopt de dienst ten einde. Een aantal mensen ziet de onrust op zijn gezicht en men spreekt hem aan, maar hij gaat nauwelijks in op hun uitnodiging om tot Jezus te komen. Dan staat de leider van de nasamenkomst, evangelist T. van Essen, op en laat een lied zingen. Twee regels blijven haken in de gedachten van de jongeman: „De Geest strijdt ¹⁰ zondaar, en zoekt uw behoud,” en dan de laatste regel van het couplet met de woorden: „Wellicht is het morgen voor eeuwig te laat.” Ze dreunen ¹¹ zijn hoofd. Het is alsof een stem hem toeroept: Johan, Johan, moet het nu morgen voor eeuwig te laat zijn.”

¹—Hij kan de uitnodiging niet langer er weerstaan. Als in een droom baant hij zich na afloop een weg naaivoren. Er komt iemand op hem af, die vraagt, „Zal ik met u bidden?” Maar hij kan niet bidden. Opeens zegt hij in zijn radeloosheid: „Ik wil proberen om te willen om in Christus te geloven.” De woorden klinken door de tent, maar zij breken ook een betovering. Ineens is het alsof de schellen van zijn ogen vallen. En plotseling beseft hij dat Christus ook voor hem

IJ

gestorven is. Zonder zich verder om iets of iemand te bekommeren begint hij te danken dat hij er ook bij mag horen.

Als hij die avond laat naar huis gaat en het tentzeil achter zijn rug dichtvalt, weet hij zich verzoend met God. In de tent zijn de paar mensen die nog zijn achtergebleven blij. Johan van Amelrooij is een van de velen die avond, die een ontmoeting met Christus hadden. In sommige pastorieën en in vele huizen worden de schouders opgehaald over de tentcampagne. „Het zijn geen blijvertjes,” zeggen velen. „Het is maar iets massaals dat spoedig vergeten wordt.” Deze sceptici, noch de leiders van de campagne beseffen dat er althans iemand gegrepen is voor wie het geen voorbijgaande gevoelszaak is. Voor Johan van Amelrooij verandert deze laatste tentsamenkomst het gehele verdere verloop van zijn leven, maar bovendien zal hij de man zijn die God zal gaan gebruiken voor een werk dat door de kerken werd verwaarloosd. Hij zou een eigen taak krijgen in de veelheid van het werk van God, een taak die zou leiden tot het ontstaan van de „Stichting De Christengemeenschap te 's-Gravenhage,” die naast de kerk, maar niet tegen de kerk in, de mensen zou gaan opvangen

die aan de aandacht van de kerk waren ontsnapt.

16

Maar voor één keer

DE jongen is gek," zei vader Van Ammelrooij in Muiden verschrikt tegen zijn vrouw, toen Johan hun schreef dat hij in de tent Jezus Christus had leren kennen, en hun om vergeving vroeg voor het verdriet dat hij hun meermalen had aangedaan. Ongetwijfeld is er die dag in huis weinig gestoft, en heeft de bezem menigmaal langer stil gestaan dan nodig was, omdat moeder haar gedachten maar niet kon losmaken van haar zoon. En het is zelfs niet onwaarschijnlijk dat een bezoeker van het café in Muiden met verbazing zag dat de baas hem een pilsje voorzette terwijl hij om een borrel had gevraagd. Hoe kon het ook anders. Hun gedachten moeten voortdurend bezig zijn geweest met die vreemde brief. Johan was christelijk geworden; hoe was het mogelijk! Zou hij nu ook zo femelig gaan doen en langs de straten gaan staan net als die lui van het Heilsleger? Ze konden er niet over uit. Ondertussen deed Johan zijn eerste wankele schreden op het glibberig pad van belijden. Zo gemakkelijk zingen wij „Het is maar één stap tot Jezus," en we vergeten dat er met Jezus een heleboel stappen moeten volgen, stappen die ons leiden over modderige, rotsachtige, spekgladde of steile wegen. Maar Johan kreeg niet veel tijd om naar de weg te staren. Van het begin af aan werd hij ingeschakeld. De mensen die in de tentcampagne zo'n zegen hadden ontvangen, wilden iets van de zegen vasthouden in hun leven, en spoedig na de campagne kwamen zij reeds in het ge

17

bouw De Dageraad, dat in de Assendelftstraat stond, bij elkaar. Johan moest en zou een getuigenis geven. De leider van de avond, Johannes de Heer, vroeg hem naar voren te komen. Hij zag wel dat de jongeman doodsbenuwd was. Met een eenvoudig gebaar nodigde hij hem uit om naast hem op het kistje te komen staan met de woorden: „Wees maar niet bang, 't is voor de Here Jezus." Voor het eerst in zijn leven vertelde de jongeman wat Christus voor hem betekende, en menige keer zou nog volgen. Zonder enige theologische opleiding zou hij gevraagd worden om vele malen te spreken. En steeds weer in zijn leven, als hij trillend van ingehouden zenuwen een kistje of een kansel zou beklimmen, zouden in zijn hart de woorden weerklinken van die allereerste keer: „Wees maar niet bang. 't Is voor de Here

Jezus' En hij was niet bang, vooral niet als hij zo maar op straat, op zijn werk of waar dan ook, van de Here Jezus kon spreken. Hij vond dat heel gewoon. Hij sprak over Hem zoals een ander spreekt over zijn liefhebberij. Hij vroeg zich niet af of de mensen hem wel zouden begrijpen. Hij vertelde hun eenvoudig wat Christus voor hem betekende. Het duurde dan ook niet lang of

hij mocht in Scheveningen met een oude man spreken, die zo onder de indruk kwam van zijn getuigenis dat hij zei: „Dat wil ik ook bezitten." En samen met de zevenenzestig-jarige mocht hij neerknielen om hem tot de Heer te brengen. Toen hij het later aan broeder De Heer vertelde, sloeg deze

18

hem blij op de schouder en zei: „Jongen, je hebt een snoek gevangen."

De samenkomsten bleven doorgaan. De mensen konden maar niet genoeg krijgen van deze bijeenkomsten, en velen vonden in de vrijere samenkomsten wat ze in hun kerk misten. Zo ontstond in Den Haag een werk dat, evenals Jeruel in Rotterdam, vele randkerkelijken en andere mensen die totaal van de kerk waren vervreemd, trok. Denk echter niet dat deze samenkomsten een gezellig onderonsje waren van een aantal kerkelijke malcontenten. Van meet af aan werkten in de samenkomsten bekende predikanten mee zoals dr. F. van Gheel Gildemeester en ds. J. C. Schuller.

De man die de tentcampagne mede georganiseerd had, kon echter deze samenkomsten nauwelijks meer leiden. Johannes de Heer, die nu een van de weinige overlevenden is van dit evangelisatiewerk van twee generaties geleden, werd na de tentcampagne ziek, zodat hij het werk van de „Stadsevangelisatie" (zoals de samenkomsten al spoedig genoemd werden) opdroeg aan een comité. Pas in juni 1914 werd de naam „Jeruel" aan het woord „Stadsevangelisatie" toegevoegd. In dit comité had ook zitting ds. Schuller, die later de bezielende figuur van de Hervormde Stadszending werd.

Johan van Amelrooij werkte mee tot het einde van de eerste wereldoorlog. Niet altijd was het werk even prettig. De mensen die zich aaneengesloten hadden om anderen in Den Haag het evangelie te gaan vertellen, bleken zelf niet altijd de kern van het evan

19

gelie: „liefde voor God en voor de mensen," te hebben begrepen. Er braken conflicten uit tussen comitéleden en medewerkers. Er had achter de schermen een soort strijd om de macht plaats. Door deze innerlijke tegenstellingen is het werk langzaam maar zeker in 1926 doodgebloed.

In 1918 gaf Van Amelrooij het op. Hij zag er geen heil meer in. Eigenlijk is het verbazingwekkend dat hij niet helemaal het bijltje erbij neergooide en zei: „Die evangelisatiesamenkomsten zijn ook niets gedaan. Ik leef maar zo goed ik kan voor God en dan zal alles wel in orde komen." Dat kon hij echter niet. Van de dag af dat Jezus Christus werkelijkheid voor hem werd, brandde in hem de opdracht om anderen te vertellen dat Jezus Christus werkelijkheid was. Toen hij dan ook eindelijk het besluit had genomen om Jeruel de rug toe te keren, kwam hij al spoedig in datzelfde jaar weer terecht bij de oudleider van de Stadsevangelisatie broeder **H. P. Plokker**. Deze begaafde en diepgelovige christen had het nog moeilijker gehad in de Stadsevangelisatie. Door jaloersheid gedreven, was hij er langzaam maar zeker uitgewerkt, zodat hij op het laatst eigen samenkomsten was gaan houden. Het gekonkel ging echter door. De mensen die hem trouw gebleven waren lieten hem een voor een in de steek en Plokker bleef eenzaam achter. In deze tijd trad in de Pinkstergemeenten de evangelist Polman op, die Plakker uitnodigde ook eens te komen. Weer stond Van Amelrooij toen alleen, want hij kon zich niet geven aan de emotionele sfeer in deze samenkomsten. Tegen

Plokker zei hij :„Ik wacht

20

maar af tot ik ook die openbaring krijg." Ook Polman en Plokker groeiden echter spoedig uit elkaar, zodat deze laatste in de dagen van ds. Creutzberg in de Duinoordkerk terecht kwam waar hij al gauw de organisator werd van zaterdagavondbidstonden, die in de jaren twintig grote bekendheid kregen. Op een avond in 1920 werd er gebeld. Mevrouw Van Amelrooij, want Johan was op 7 mei van dat jaar getrouwd met een achttienjarig kantoormeisje, deed open. Twee oude bekenden uit de eerste hoogtijdagen van de Stadsevangelisatie stonden voor de deur. Beiden, zowel de heer A. van 't Veen als de heer J. A. van Wijhe, waren aan de evangelisatie trouw gebleven toen Van Amelrooij haar allang had verlaten. Maar ook voor hen kwam het ogenblik dat zij moesten breken. Zo waren ze „dakloos" geworden. Evenals Van Amelrooij gingen ze naar kerkdiensten en naar samenkomsten die her en der in de stad werden gehouden, maar ze maakten er geen deel van uit. Ze stonden buiten het werk en daarom ook meestal buiten de gemeenschap. Diep in hun hart hunkerden ze alle drie naar die goede oude tijd van de evangelisatie. Ze stonden niet helemaal buiten het praktische werk, want met een klein groepje waren zij trouw gebleven aan het openluchtwerk en aan het werk van traktaatverspreiding in de achterbuurten van Den Haag, die in die dagen nog echte achterbuurten waren, waar de armoe heerste en waar dagelijkse dronkenschap de schrijnende pijn van een zinloos leven **moest verzachten.**

21

Van Wijhe en Van 't Veen hadden samen een soort vereniging voor jongens opgericht. Iedere zondagmorgen werd er een bijeenkomst gehouden van de jongensbond „De Blijde Boodschap." De jongens kwamen in een bovenzaal van het gebouw De Dageraad bijeen. De financiën waren evenwel niet erg rooskleurig en het ogenblik kwam dat het voor beiden onmogelijk was uit eigen zak de noodzakelijke onkosten van zaalhuur en alles wat er bijkwam te blijven dragen. De bodem van de kas kwam in zicht en het werd beiden duidelijk dat ze niet langer in de dure zaal konden blijven. Er moest een andere oplossing komen.

Om beurten vertelden ze aan Van Amelrooij hoe ze gezocht hadden en dat Van 't Veen zich plotseling een zaaltje had herinnerd dat als evangelisatiezaal werd gebruikt. Het was een zaaltje van de kerk, dat ook gebruikt werd door een geheelonthoudersvereniging. Samen waren ze er op af gegaan en het bleek dat het inwonende bestuurslid mej. A. Toutenhoofd maar wat graag het zaaltje beschikbaar stelde voor de jongensbond. Er werd een prijs overeengekomen die iedereen paste, en zo kon het werk weer doorgang vinden.

Niet zelden bleven de twee jongensleiders na de bijeenkomst nog even hangen bij mej. Toutenhoofd. Deze niet meer zo jonge vrouw voelde veel voor evangelisatiewerk onder de mensen van haar wijk, maar het gebouw werd op dat moment weinig door de kerk gebruikt.

-

Op een dag vroeg ze hen waarom zij niet iets organi

22

seerden voor de mensen van de buurt. Zij zou het fijn vinden als de zaal van het gebouw „Opstanding en leven" weer echt gebruikt zou worden om de boodschap te verkondigen dat Jezus Christus de Opstanding en het Leven is. De beide nog betrekkelijk jonge mannen keken elkaar wat verlegen aan en wisten eigenlijk niets anders te zeggen dan dat ze er eens over zouden denken. Op weg naar huis spraken ze over het voorstel. Zij wisten niet goed wat ze ermee aan moesten. Al jaren hadden ze op alle mogelijke manieren meegewerkt in het evangelisatiewerk, maar om nu maar zo een samenkomst te gaan beleggen en daar te spreken, leek hen toch wel ver boven hun menselijke krachten uit te gaan. In het gesprek was echter het voorstel gekomen om eens met Van Amelrooij te gaan praten, die zij nog van vroeger uit het werk van de Stadsevangenisatie kenden. En zo waren ze samen op stap gegaan en kwamen ze met de vraag: „Wilt u meedoen?" Het lag Van Amelrooij op de tong om „neen" te zeggen. Te lang reeds had hij alle mogelijke ellende in evangelisatiesamenkomsten meegemaakt, en diep in zijn hart was hij eigenlijk maar al te blij dat hij ervan verlost was. Moest hij nu weer opnieuw beginnen? Weer opnieuw alle mogelijke teleurstellingen beleven? Bovendien, waarom waren de beide mannen eigenlijk bij hem gekomen? Zo goed kenden ze hem toch niet? Waren er niet heel wat geschiktere figuren te vinden?

Van Amelrooij schudde het hoofd. „Neen", zei hij,

23

„ik voel er niet veel voor. Ik heb al genoeg meegemaakt." Maar de beide broeders waren niet spoedig overtuigd. Ze hielden aan. Ze spraken van de nood in die wijk van Den Haag, waar de kerk bijna alle invloed had verloren. Ze schilderden de taak als een opdracht van God. Diep in zijn hart voelde hij wel dat ze gelijk konden hebben, en eindelijk zei hij, misschien meer om van het gezeur af te zijn dan om werkelijk een nieuwe opdracht te aanvaarden: „Nu, vooruit dan. Ik zal spreken, maar denk erom, het is maar voor één keer." Er werden kaarten gedrukt, met „vriendelijke uitnodiging" erop, ondertekend door „de Blijde Boodschappers," en de kleine groep van mensen die meehielpen met de traktaatverspreiding, ging de wijk in om de mensen uit te nodigen. In die buurt was armoede troef. Daar hokten de logementbewoners, de mensen die zich schuil moesten houden voor de politie, de spiritusdrinkers, de vrouwen van de straat, en de orgeldraaiers; allen die langzaam maar zeker de maatschappelijke ladder waren afgezakt en in die buurt, de vuilnisbak van het Den Haag uit de jaren negentien en twintig, waren terechtgekomen. Iedereen wachtte met spanning af wie er zouden komen en hoe de samenkomst zou verlopen. Reeds vroeg waren de medewerkers op de zondagavond van de 26ste september 1920 in de zaal bijeen. Maar ze waren nog niet vroeg genoeg, want de eerste bezoekers stonden al voor de deur te wachten. De zaal liep boven verwachting vol. Stuk voor stuk waren

24

het mensen die aan de zelfkant van het leven stonden. Vele gezichten waren bekend uit de logementen, van de openluchtsamenkomsten en de traktaatverspreiding, maar er waren ook vele nieuwe gezichten onder de bezoekers. Rustig werd er geluisterd naar „broeder Van Amelrooij." Hij sprak in die eerste, en naar hij toen nog dacht enige

samenkomst over 1 Corinthe 2 : 2, „Want ik had niet besloten iets te weten onder u dan Jezus Christus en die gekruisigd." Het was geen indrukwekkende preek, geen geleerde exegese. De toespraak muntte niet uit door een uitzonderlijke beheersing van de Nederlandse taal. Van Amelrooij sprak zoals hij later in zijn leven nog vele honderden malen zou spreken, eenvoudig, op de man af, en vooral uit zijn hart. De avond vloog om, en voor de medewerkers het eigenlijk beseften, warente mensen reeds bezig om stil en onder de indruk de zaal uit te stommelen.

Terwijl Van Amelrooij zijn schaapjes de zaal zag verlaten, merkte hij opdat ze met aandacht bij de uitgang een mededeling lazen die daar was opgehangen. Hij schoof wat naar achteren tot hij de mededeling zelf kon lezen en zag tot zijn verbazing dat de samenkomsten in het vervolg iedere zondagavond zouden worden gehouden.

Heel zijn hart kwam in opstand. Dat was niet afgesproken. De afspraak was dat de samenkomst voor één keer zou worden gehouden. „Was het vanavond dan niet goed?" vroeg men hem, en hij kon niet anders doen dan instemmend knikken. Hij had het een geweldig fijne avond gevonden.

25

De dame van het zaaltje had zich ook in het gesprek gemengd en vroeg hem ineens op de man af: „Hoe durft u na zo'n avond de mensen weg te zenden?"

Zij raakte de juiste snaar aan van zijn hart. Neen, dat durfde hij niet, en eindelijk stemde hij toe. De eerste en enige avond werd het begin van een serie samenkomsten, die nu, veertig jaar later, nog steeds voortduren. In een onbewaakt ogenblik werd de Christengemeenschap van Den Haag geboren, en werd Van Amelrooij, inspecteur bij het gemeentelijk „Bouw- en Woningtoezicht," ongewild en ongezoekt onbevestigd predikant van mensen die aan de zelfkant van het leven stonden.

De eerste vruchten

DE Stichting De Christengemeenschap te 's-Gravenhage is nooit gesticht. Tegen wil en dank is zij geboren. Hadden de heer en mevrouw Van Amelrooij geweten wat de gevolgen zouden zijn van die eerste samenkomst in het evangelisatiegebouw „Opstanding en leven" dan waren ze waarschijnlijk nooit naar die eerste samenkomst gegaan.

Veertig jaar lang bestaat dit werk al. Het is meegegroeid met de tijd, maar er wordt nog altijd dezelfde boodschap gebracht. Misschien was het werk toen nog wel doodgelopen als God niet had gezorgd voor de vruchten. Er waren wonderlijke snuiters onder die eerste vruchten van de prediking. Het was trouwens ook een wonderlijk publiek dat in die eerste jaren de zaal vulde. Het waren mensen die nooit in een kerk zouden komen. Velen van hen waren door de maatschappij uitgespuwd. Zij leefden ergens aan de rand. Er waren dieven bij, mannen die het mes los in de zak droegen, mannen en vrouwen die niet eens meer wisten met wie ze nu eigenlijk getrouwd waren. Veertig jaar geleden werd de nood nog niet verborgen achter het scherm van burgerlijkheid en hoogconjunctuur. Het was een tijd waarin de maatschappij zich nog nauwelijks bekommerde om haar eigen afval. En ook een tijd waarin de nette mensen naar de kerk gingen, en zij de armoede alleen kenden uit de romantische verhalen van het jongetje zonder jasje op Kerstavond en de weduwe zonder vuur op Oudejaarsavond.

27

De kerk had deze buurt niet vergeten. Er stond daar tenminste nog het evangelisatiegebouw „Opstanding en leven" als een getuigenis dat het toch ook anders kon. Het gebouw dat voor die tijd veel gebruikt werd, stond er toen eigenlijk alleen nog maar als een preek; geëvangelseerd werd er niet. Waarschijnlijk zullen velen in die dagen gedacht hebben, -dat de mensen die leefden in de krotten van de Bagijnestraat en omgeving toch te ver gevallen waren om nog door het evangelie veranderd te worden. Daar leefden immers de ruwen, de vloekers, de spotters, de drankzuchtigen, de mensen die voorgoed God de rug hadden toegekeerd. Maar toen de samenkomsten van de Christengemeenschap begonnen, ook al werden ze nog niet ander die naam gehouden, bleek al spoedig dat in deze achterbuurt een diep verlangen leefde naar echte rust, naar een ander leven, naar een hand die hen uit de put zou trekken om ze een nieuwe vaste grond onder hun voeten te geven. Als broeder Van Amelrooij achter zijn wat wankele kansel ging staan op zondagavond dan was het stil in de zaal. Een dronken kerel kon nog wel eens wat opmerkingen willen maken, maar er was altijd wel een buurman die hem op vaak niet al te zachtzinnige wijze aan het verstand bracht dat hij er beter aan deed te luisteren naar het evangelie. De medewerkers begrepen dat preken alleen deze mensen niet kon veranderen. Ze hadden ook andere dingen nodig en bovenal moesten ze gemeenschap hebben.

De samenkomsten waren in september begonnen en

28

zo kwam al gauw het eerste kerstfeest nader. Er werd besloten een speciale kerstdienst te beleggen, met een koffietafel. Er werd op toegezien dat de dingen niet op een koopje zouden

gaan, en zo waren er broodjes met roomboter besmeerd, goed belegd, die met graagte gegeten werden. Met pasen werd er bovendien gezorgd voor eieren, die door een dronken kerel met de schaal en al werden opgegeten.

Tijdens een van deze koffiemaaltijden kwam ineens Jan naar Van Amelrooij toe. Iedereen kende hem als Jan, maar eigenlijk heette hij Willem. Zijn oudste vrienden kenden hem het beste als Rooie Willem. Hij had echter zijn naam veranderd met het oog op de politie. Hij was reeds eerder voor een persoonlijk gesprek naar voren gekomen, er was met hem gebeden en toen hij dan ook vroeg of hij tegen de aanwezigen iets mocht zeggen werd dat toegestaan. Heel eenvoudig, in de taal van de buurt, raadde hij de mensen aan te doen „wat die mensen zeggen,” en daarbij wees hij op de medewerkers. „Ze menen het zo goed met ons en jullie motten ook maar allemaal naar de Here Jezus gaan, want dat heb ik ook gedaan.”

Het evangelie had werkelijk het hart van Rooie Willem veranderd. Toen het in hem begon te groeien was hij uit zichzelf naar de politie gegaan om zich aan te geven. Daar had hij even vrijmoedig als hij zijn zonden opbiechtte ook van zijn bekering verteld. De diefstal van een handwagen werd hem dan ook vergeven, want de eigenaar die van de politie de hele

29

toedracht hoorde, wenste geen vervolging. Rooie Willem is later geheel in de maatschappij teruggekeerd. Hij heeft hard gewerkt, zo hard zelfs, dat hij enkele huizen heeft kunnen kopen. Als kind groeide hij in een rooms-katholiek weeshuis in Utrecht op. Hij was aan het zwerven geraakt en langzaam afgezakt naar het zuiden. In Frankrijk was hij in het vreemdelingenlegioen terechtgekomen, maar hij kon niet aan die straffe discipline wennen. Om er uit te komen had hij zich een paar vingers afgeschoten.

Na Frankrijk was hij in Italië en Duitsland terechtgekomen. In Duitsland had hij een vrouw leren kennen met wie hij was gaan leven. Beiden vonden het eigenlijk niet in de haak. Ze wilden wel trouwen, maar waren te ver van de kerk afgeraakt om in de kerk te trouwen, terwijl van een burgerlijk huwelijk helemaal geen sprake kon zijn, want de man miste alle vereiste papieren. Op een goede dag was er ergens in een kerk een huwelijk geweest en om ook „getrouwd” te zijn waren zij brutaalweg naast het bruidspaar gaan staan en hadden meegedaan. Vanaf dat ogenblik hadden ze tenminste het gevoel ook getrouwd te zijn. Van Duitsland was hij weer in Den Haag terechtgekomen en door vrienden meegenomen naar de samenkomst. Eerst had hij er niet veel van willen weten, maar het moment kwam toch ook in zijn leven dat hij niet langer weerstand kon bieden aan het evangelie. Na de samenkomst kwam hij wat bedremmeld bij broeder Van Amelrooij staan om te

30

vragen of hij hem eens mocht spreken. Zo werd het evangelie werkelijkheid voor hem. Op een andere zondagavond kwam de „Centenbak”, die zo genoemd werd vanwege zijn sterk geprononceerde onderkin, heel geheimzinnig bij de spreker. Hij wilde hem even

alleen spreken, niet waar al die anderen bij waren. Toen de zaal was leeggestroomd en beiden een rustig plekje hadden gevonden en hem gevraagd werd wat hij dan wilde, haalde hij zonder te spreken een revolver uit zijn zak. Hij vertelde dat hij het ding gekocht had om zijn vader dood te

schieten, maar dat het evangelie hem zo geraakt had dat hij het niet meer kon. De man die op de kermissen zijn kost verdiende als degenslikker en vuurvreter bleek lang niet zo'n rauwe kerel te zijn als hij aan de buitenkant wel leek. Het huilen stond hem nader dan het lachen. Samen met broeder Van Amelrooij is hij die avond, toen de duisternis al over de stad lag, op zoek gegaan naar een flinke diepe gracht. Pas toen de revolver in het water lag kwam de man weer wat tot rust.

Niet altijd gaven de bekeerlingen zoveel reden tot vreugde. Er waren er ook bij die eigenlijk dagelijkse steun en leiding nodig hadden. Daar was bijvoorbeeld „Kleine Leen". Hij was van heel goeden huize, maar aan de drank geraakt en zo steeds verder afgezakt. Er waren perioden in zijn leven -dat het heel goed ging, maar dan kwam er weer een tijd dat hij moest drinken. Geld voor alcohol had hij dan misschien wel niet, maar dan begon hij maar aan de spiritus. Als

31

hij dan dronken was werd hij gevaarlijk ook, want dan wilde hij bloed zien, en vaak was hij dan niet meer te houden. Menige keer kwamen vrienden bij Van Amelrooij om te vertellen dat Leen weer gedronken had. Dan gingen ze er maar weer op uit om hem te zoeken, en te proberen hem met een zacht lijntje naar huis te krijgen. Soms ook was de politie hen voor en zat hij al ergens in een cel te wachten op vervoer naar een zenuwinrichting. Het duurde dan maar een paar weken of er kwam wel een brief dat hij weer eens vastzat. Of mijnheer Van Amelrooij hem niet uit het gesticht „Bloemendaal" kon krijgen. Het wonderlijke van deze man was, dat hij echt een kerel was om van te houden. Ondanks alle hulp kwam hij uiteindelijk echter toch terecht in Hooghullen in een tehuis voor drankzuchtigen. Volgens de laatste berichten stierf hij in alle rust en vrede. Het evangelie had toch wortel geschoten.

Maar niet alleen Van Amelrooij, ook anderen gingen er op uit. Als het nodig was, ging mevrouw Van Amelrooij ook mee, en soms bezocht zij de logementen alleen. Ondanks het feit dat ze haar eerste baby verwachtte ging ze eens op zoek naar Leen, die ze eindelijk vond in een grote loods aan de Turfmarkt. Ze moest heel wat weerstand overwinnen om over de drempel naar binnen te stappen. Wel een paar honderd mannen hingen daar rond.

De wetenschap dat God haar kon bewaren, gaf haar echter de kracht en de durf die ze nodig had. Leen liet zich gewillig meeloodsen naar een logement waar

32

mevrouw Van Amelrooij voor een paar dagen onderdak en logies betaalde.

Een andere keer was de bloemenkoopman bij haar geweest, die ook tot de Heiland was gekomen. Hij zat vaak zonder geld, en om hem te helpen kocht ze zijn bloemen die de gladakker iedere week duurder liet worden. Toen ze op een keer onverwachts het logement binnenstapte vond ze hem daar met een groot papier vol

gebakjes voor zich. Daar stonden haar centen! Toch was er geen sprake van bewust bedriegen. De meesten zaten wonderlijk los aan hun geld, en namen alles heel fatalistisch op. Toen er eens een driedaagse conferentie was, had de bloemenkoopman geen samenkomst gemist. Het gevolg was dat hij natuurlijk ook geen minuut gewerkt had en geen cent had verdiend. Toch vertelde hij bij de uitgang: „Ik heb geen cent op zak, maar ik ben wondergelukkig.”

De Van Amelrooij en hun medewerkers preekten niet alleen en deelden niet alleen traktaatjes uit, ze stelden hun huizen ook open voor de mannen met wie ze geestelijk contact hadden. Daar was heel wat moed voor nodig, al was het alleen maar om het feit dat er sommigen bij waren die niet het minste begrip van hygiëne hadden. Vrijwel iedere week kwamen er wel een paar eten. Er waren dan ogenblikken dat het raam wijd open moest om de stank uit huis te verdrijven. Meestal kreeg mevrouw Van Amelrooij ze echter wel met een zoet lijntje naar de keuken. Ze kon moeilijk zeggen: „Kerel, wat ben je smerig, ga eerst je handen eens wassen voor je aan tafel komt.”

33

Maar ze had er toch wel iets op gevonden. Als ze zei : „Hebt u zin om even uw handen te wassen, dat is zo lekker fris,” dan waren ze stuk voor stuk als lammetjes, al waren erbij die alleen de binnenkant van de handen wassen en de buitenkant prompt vergaten. Wonderlijke contacten werden op die manier gelegd, en bij velen heeft de vriendschap een leven lang geduurd. Er waren mannen bij die alles voor de Van Amelrooij overhadden. Zo was daar Wellenberg. Hij was een regelmatig bezoeker van de samenkomsten, maar op een goede dag moest hij weg. Hij kwam afscheid nemen want hij moest naar Arnhem. Door de tafelgesprekken had hij gehoord dat mevrouw Van Amelrooij familie had in Zutphen, en prompt stelde hij voor of hij maar niet even daar de groeten zou gaan brengen. Dat was een pijnlijk ogenblik, vooral als je weet dat je familie helemaal niet gediend is van de bekeerlingen die bij de familie Van Amelrooij over de vloer kwamen. Wellenberg verdween en van tijd tot tijd kwam er een kaart. De man had geen geld om een trein te nemen en ging daarom maar lopen. Op zo'n kaart met zijn hartelijke groeten schreef hij dan dat hij heerlijk in een bed met een groen laken had geslapen. Hij had dan ergens buiten onder de blote hemel in een wei gebivakkeerd. Pas toen hij in Arnhem aankwam en vandaar nog een kaart stuurde begreep men waarom hij zo plotseling weg had gemoeten. Wellenberg had nog een veroordeling lopen.

Sommige mensen veranderden zo sterk dat hun familieleden niet eens konden geloven dat zij echt tot

34

het geloof gekomen waren. Zij waren niet meer te redden!

Daar was bijvoorbeeld Kees uit Friesland. De man had een gezin in Leeuwarden maar was aan het zwerven geraakt en had zijn vrouw en kinderen zonder enig inkomen achtergelaten. Op een dag liep hij op zondagavond in de buurt van de samenkomst. Hij werd aangeschoten door broeder Van 't Veen die kans zag hem naar binnen te loodsen. Hij kwam echter tegen wil en dank, want broeder Van Amelrooij zag hem heftig „neen" schudden toen hij de deur

in kwam. Maar toch bleef hij zitten en diezelfde avond nog liet hij de zaal helemaal leeg lopen en kwam toen iedereen weg was naar voren om zijn hart uit te storten. Hij had nogal wat meegemaakt en nooit een cent overgehouden. Toen echter Christus werkelijkheid geworden was voor hem, ging hij sparen en zijn vrouw geld sturen. In Leeuwarden echter hadden ze niet veel verwachting van zijn ommekeer. Zijn vrouw legde het geld opzij want de familie zei: „Ik zou het maar niet gebruiken, want daar is hij nooit eerlijk aangekomen.” Deze Kees was echter werkelijk

veranderd. Hij was een tijdlang concierge in het zaaltje en liet toen zijn gezin overkomen naar Den Haag. Al spoedig stond hij bekend als „de wandelende solo”. Hij is jarenlang concierge geweest in het Paviljoen van de Witte Sociëteit te Scheveningen. Enkele jaren geleden ging hij met pensioen en vestigde zich in Leeuwarden.

Laten we echter niet denken dat het altijd zo mooi ging. Het werk ging geweldige offers vragen, niet

35

alleen financieel - op de een of andere manier redde dat zich altijd wel - maar vooral geestelijk. Een tijd lang hadden de Van Amelrooij's een kleine jongen in huis, het zoontje van een publieke vrouw die in de samenkomst tot bekering was gekomen. Het kind bevond zich in Amsterdam in een zeer slechte omgeving waar het werd weggehaald door mevrouw Van 't Veen. De Van Amelrooij's zouden zich een tijdlang over hem ontfermen. Bertus was nauwelijks zes jaar, achterlijk, verwilderd, maar in het slechte begaafd. Op een middag zat mevr. Van Amelrooij kousen te stoppen terwijl haar zoontje Jo en Bertus aan het spelen waren. Opeens hoorde ze Bertus zeggen: „En nu kan je lekker stikken, Johannesje.” Ze sprong op en vond haar zoontje met het gordijnkoord vast om zijn halsje gebonden. Net op tijd kon ze het koord losmaken. Het enig antwoord dat Bertus gaf op de vraag waarom hij dat gedaan had en dat Johannesje wel dood had kunnen gaan, was een lakoniek :„Hij hoefde niet dood te gaan, alleen maar te stikken.” Toch kon hij 's avonds heel zedig bidden: „Lieve Heer, wilt u me vergeven dat ik tante zo gepest heb.” Voor broeder Van Amelrooij had hij ontzag sinds de dag dat hij ontdekte dat de „oom” een trouwring droeg. Hij vroeg waarom dat was, en een beetje glimlachend antwoordde Van Amelrooij dat die ring vertelde dat hij de baas was in huis. Bertus is enkele jaren geleden gestorven. Hij heeft jaren doorgebracht in psychiatrische inrichtingen, eerst in Ermelo en later in Bloemendaal. Daar werd hij tot de beste dammers van de inrichting gerekend.

36

Vlak voor zijn dood ging broeder Van Amelrooij hem nog eens opzoeken. „Ken je me nog”, vroeg hij. Bertus keek zijn vroegere „oom” aan en schudde verwezen van neen. Opeens kreeg Van Amelrooij een idee. Hij stak zijn rechterhand uit, wees op zijn ring en zei: „Wat is dat dan?” Op dat ogenblik was het alsof er even een scherm voor zijn geest weg viel en riep hij ineens stralend: „Oom Van Amelrooij.” Bertus is heel rustig overleden, getuigend van zijn geloof in Christus. Tot het laatste mocht zijn moeder hem bezoeken, en enige uren voor hij stierf stak hij zijn hand naar haar uit en bedankte hij haar dat zij altijd zo goed voor hem was geweest. Zelden is een bedankje

een fellere aanklacht geweest, want zij wist heel goed dat zij van haar moederplichten niets terecht had gebracht. Het gevolg was dat ze geheel tot inkeer kwam, twintig jaar nadat zij voor het eerst met het evangelie in aanraking kwam.

Zo gingen de samenkomsten door. Soms heel rustig en dan weer vol rumoer. Een roomse juffrouw die als publieke vrouw in haar onderhoud voorzag, maar diep innerlijk verlangde naar iets anders, kwam meermalen naar de diensten. Soms bracht ze haar dronken klanten mee. Op een avond had ze iemand bij zich, die het er niet mee eens was, dat hij meegetroond werd naar de samenkomst. De man pruttelde wat tegen en viel Van Amelrooij herhaaldelijk in de rede. Deze wilde de man graag stil hebben en zei: „Nu ben *ik* aan het woord.” De man was echter niet te kalmeren en onder de boodschap van het

37

evangelie kon je de vrouw horen sissen: „Hou je mond.” Toen dat niet hielp: „Hou je bek.” Toen de man nog door bleef pruttelen klonk het ineens „Pats” door de zaal. Met haar vlakke hand had ze hem in het gezicht geslagen, en inderdaad toen was hij stil. Ook op andere manieren werd de samenkomst echter onderbroken. Op een - gegeven ogenblik zei Van Amelrooij in het vuur van zijn toespraak: „Wie wil als de verloren zoon opstaan en tot zijn vader gaan?” De retorische vraag sloeg aan, want een r.-k. vrouw stond op en riep: „Ik wil tot mijn vader gaan.” Op een andere avond was er een keurig geklede jongeman in de samenkomst. Er werd gesproken over de hemel en wie erheen wilden gaan. Plotseling sprong hij op en riep uit: „Ik wil gaan.” Op zo'n moment werd de preek onderbroken. Dan zei de leider: „Mensen, we gaan bidden.” **I**n de volle zaal werd er met zo iemand gesproken en gebeden, waarna de dienst weer vervolgd werd. Zo werd de Stichting De Christengemeenschap niet gesticht; zij werd geboren uit de nood der tijden en door de werking van Gods Geest om mensen tot het evangelie te roepen, die anders nooit onder het gehoor van Gods Woord zouden zijn gekomen.

38

Het visitekaartje

HOE kwam het dat de mensen van het begin af aan met belangstelling naar de zaal kwamen? Trok hen de prediking? Maar dan hadden ze ook naar de verschillende kerken in Den Haag kunnen gaan. En ongetwijfeld zijn er in die dagen andere groepen

geweest die geprobeerd hebben deze mensen in aanraking te brengen met het evangelie. Neen, deze mensen zaten heus niet op het evangelie te wachten. Het waren geen rijpe vruchten van de Heilige Geest, die zonder enige moeite na een preek of een bijbeltekst tot geloof kwamen. De Christengemeenschap begon haar samenkomsten niet omdat deze mensen daar nu juist altijd op hadden zitten wachten en het er nu ineens was. In de diepste grond ging het succes van het begin terug op een werk dat vandaag ook in evangelische kringen maar al te vaak als ouderwets, onpraktisch en vruchteloos wordt verworpen : de traktaatverspreiding. Wat maakt zo'n papiertje nu uit, meent men. De meeste mensen lezen het immers toch niet? En toch is menig traktaat het visitekaartje geworden van de Christengemeenschap, waardoor het eerste contact werd gelegd en het eerste vertrouwen werd gewonnen. Het is de meeste mensen echter niet kwalijk te nemen, dat zij op dit werk neerzien. De man die de leider van de Christengemeenschap werd, vond zich eigenlijk ook te groot om huis aan huis papiertjes in de bus te gaan stoppen.

39

Toen de campagne van de Nederlandse Tenzending afgelopen was, ging het werk in allerlei vormen verder. Er werden verschillende groepen gesticht, die een afgeronde taak kregen. Broeder Van Amelrooij werd ingedeeld bij de traktaatverspreiding. Dat was bepaald niet naar zijn zin. Toen het voorstel werd gedaan, konden allen op zijn gezicht aflezen dat dat werk hem eigenlijk te min was. Koppig schudde hij zijn hoofd. Neen, dit werk is niet belangrijk genoeg. Hij wilde huisbezoek doen, met de mensen geestelijke gesprekken voeren en met hen bidden. Hij weigerde ronduit, maar in plaats van hem een andere taak te geven liet men hem eenvoudig zitten en werd hij voor alle andere takken van arbeid gepasseerd.

Diep in zijn hart voelde hij zich toen een klein broekje. Zijn verlangen om de Heer te dienen was uiteindelijk veel groter dan zijn koppigheid en het ogenblik kwam al spoedig dat hij naar de leiders toe moest om te gaan vertellen dat hij toch wel wilde meedoen. Dit gebeurde niet zonder strijd en niet zonder overgave aan God. Maar toen hij eenmaal tegen God gezegd had, dat hij met het minste werk genoegen wilde nemen, kende zijn doorzettingskracht geen grenzen meer. Ondanks de moeilijkheden binnen de stadsevangelisatie en het Haagse Jeruël, bleef deze tak van arbeid onafgebroken doorgaan. Ook toen de verspreiders zich terugtrokken uit Jeruël maakte dit geen einde aan de traktaatverspreiding. Toen de eerste samenkomsten van de Christengemeenschap werden gehouden kenden veel bezoekers de spreker al door dit werk. De traktaatverspreiding had het ver

40

trouwen gekweekt, dat zo hard nodig was om de mensen naar de samenkomsten te trekken. Helemaal zo gemakkelijk als het in onze dagen gaat, ging het toen niet. Deze eerste traktaatverspreiders gingen niet alleen de deuren langs van de nette middenstanders, maar sleten hun „waar" aan de mensen in de straten en, omdat zij van mening waren dat de mensen in de achterbuurten de boodschap van verlossing het meest nodig hadden, trokken zij de buurten in waar zich doorgaans geen christenmens waagde.

In die tijd, nu meer dan veertig jaar geleden, had Den Haag veel volkslogementen. Het waren kleine gelegenheden waar de mensen van de zelfkant der maatschappij voor een prikje konden zitten, eten of slapen. Kamertjes kregen ze er niet; al wat het logement bood, was meestal een bed op een zolder met rijen bedden. In deze huizen ontmoette men elkaar. Menige voor hen belangrijke zaak werd daar afgehandeld. Het ging er soms wild toe, en lang niet altijd was het er ongevaarlijk. Menig keer waarschuwde de politie om een logement niet binnen te gaan. Toch gingen ze, eenvoudige mensen die nu nog in de herinnering van de ouderen uit de Gemeenschap voortleven, als zuster Schuppert, broeder Zaalberg, zuster De Kreek, zuster Lukas en anderen. Ook zuster Van Amelrooij, zuster Visser-Roosendaal en broeder Kop behoorden tot die eerste getrouwen. Vaak trokken ze van logement tot logement. Dan stapten ze zonder een woord te zeggen, alsof het de gewoonste zaak van de wereld was, maar niettemin met een

41

kloppend hart, over de drempel en legden ze hun traktaatjes tussen de speelkaarten en tussen de drinkglazen.

In de „Wapendrager" van 1915 wordt zo'n bezoek beschreven :

„t Was dien avond in de slaapstee een eigenaardig tafereeltje.

Rondom in de kamer, die de grootte had van een flinke huiskamer, stonden verschillende tafeltjes en wrakke stoelen, waarvoor een flinke aanraking met de verfkwast geen overdaad zou zijn. Onder deze tafeltjes voor de mannen blikken bakjes met zand voor wat men vroeger een kwispedoor noemde. De vloer, waar geen kleedje of zeiltje op te bekennen was, was bestrooid met fijn zand. De schilderijen aan de wanden bestonden voor het meerendeel uit reclameplaten van bierbrouwerijen, terwijl dicht bij de deur nog de volgende uitnodiging hing:

Die als een vriend hier binnen gaat, Komt nooit te vroeg, doch steeds te laat.

De gansche verlichting bestond uit één pitje hanglicht, waarop een stoffigen gebarsten ballon, dat flauw het vertrek verlichtte. Eindelijk rondom op de stoelen ongeveer een twintig mensen, mannen en vrouwen, van den meest uiteenlopenden leeftijd en kleeding, en in het midden van dat alles stonden wij om het orgeltje geschaard.

O f het kwam dat zij geheel onder den indruk waren van de overrompeling, of hoe dan ook, in elk geval, zij lieten ons stil begaan, en toen wij hen verzochten met ons den Heer te bidden en om Zijn zegen te vragen, was er niemand die zich daartegen verzette."

Als het maar eventjes mogelijk was, begon Van Amelrooij te spreken en werd er een korte samenkomst gehouden. Op het kleine draagbare orgeltje werd een lied gespeeld en er werd een onverwacht getuigenis gegeven. De onderwerpen van die „vijf"minuten dienstjes die soms vrij lang duurden werden

42

niet grondig voorbereid. De inspiratie moest vaak komen terwijl de eerste woorden reeds uit de mond stroomden. Maar altijd was er wel een opschrift in het logement dat aan het evangelie kon worden aangepast. Op een dag kwam de groep in een logement waar iemand met kaarsvet op de spiegel had geschreven :

Drink ik, dan bederf ik,

Drink ik niet, dan sterf ik,

Dus beter gedronken en bedorven dan niet gedronken en gestorven.

Onmiddellijk dacht broeder Van Amelrooij aan het bijbelse drinken en hij zei dat hij het

gedicht graag wat wilde veranderen :

Drink ik, dan erf ik,

Drink ik niet, dan sterf ik,

Dus beter gedronken en het heil verworven, dan niet gedronken en gestorven.

Menigeen kon van deze boodschap over het Water des Levens niet meer loskomen. Een blik op de spiegel werd een herinnering aan de genade van God. Op een andere keer hing er in een logement de reclameplaat van Van Rossums tabak, met de man die met zijn hoofd in het blok staat. Een genadige voorbijganger komt naar hem toe en geeft hem een trekje aan zijn lange Goudse pijp. Die avond werd er gesproken over het onderwerp „Gods genade is geen trekje, maar overvloed." Op een andere keer waren ze in het logement „De Drie Kronen." Ook deze naam leende zich voor een toespraak en er werd gesproken over de kroon des levens, de kroon der heerlijkheid en de kroon der rechtvaardigheid. Zijn preken bezorgden broeder Van Amelrooij spoe

43

dig een bijnaam. Als hij ergens binnenkwam werd er al spoedig geroepen: „Ah, daar is de meneer van de gouden draad." Hij had deze naam te danken aan zijn telkens herhaalde uitspraak dat er een gouden draad van vergeving door Gods bijbel loopt. Met allerlei mensen kwamen de traktaatverspreiders in aanraking. Ergens in zo'n logement woonde de zoon van een schatrijk man; deze jongen was door de drank geheel aan lager wal geraakt. Er woonde de vrouw van een advocaat, die weggelopen was van haar man om met een scharensliiep te gaan samenleven. Vooral in de dagen van de Spaanse griep, die in de logementen ontzettend veel slachtoffers maakte, in het bijzonder onder de jonge mannen, was er behoefte aan een woord van troost. Wie zal zeggen hoeveel jonge kerels nog in de laatste dagen van hun leven door een kort getuigenis tot een bewuste overgave aan Christus zijn gekomen? In die dagen van ziekte werd de groep vaak gewaarschuwd een logement niet binnen te gaan uit vrees voor besmetting, maar als het even kon dan gingen ze toch, want ze wisten dat ze een boodschap hadden. Maar er waren ook andere gevaren. Op een dag kwam een vrouwtje met een grote pook zwaaiend en gillend op Van Amelrooij af. „Heb je wel eens klappen gehad?" Nooit zijn er echter ernstige ongelukken gebeurd. Het ogenblik kwam, dat ook met deze vrouw een rustig gesprek kon worden gevoerd. Toen de Christengemeenschap zijn organisatorische vorm kreeg, die zij door de loop der jaren heen heeft behouden, en de eerste evangelisatiesamenkomsten

44

uitgroeiden tot regelmatige diensten 's morgens en 's avonds, werd besloten naast de traktaten een eigen maandblad te gaan verspreiden, waarin evangeliserende artikelen werden opgenomen en die tevens een uitnodiging bevatten voor de diensten. Het eerste nummer verscheen 15 april 1924. De leden van de traktaatverspreiding hebben de stad in wijken verdeeld en nemen iedere maand een bepaalde wijk. Huis aan huis wordt het in de bus gestopt. Bovendien wordt het blad door de administrateur J. v. d. Wijngaard aan enkele honderden vrienden in binnen- en buitenland gratis toegezonden. Verlangend zien dezen steeds naar de komst van de papieren boodschapper uit. In zekere zin is dit blaadje,

dat dus maar door één groep werd uitgegeven, de voorloper van de latere evangelisatiebladen die op grote schaal door kerkelijke evangelisatiecommissies worden verspreid. Nu kennen we de prachtige uitgaven van de Elizabethbode, de Open Deur, de Goede Tijding, Onderweg en vele andere. Maar nog altijd verschijnt iedere maand weer de kleine oudste broer en nodigt de mensen uit om de bijeenkomsten te bezoeken. Reeds meer dan 36 jaar wordt het maandblad gratis verspreid. Ruim 1 1/4 miljoen ex. zijn in de loop der jaren in haden gekomen van vrienden en mensen die van het evangelie totaal vervreemd waren. Het was een band voor de bekenden en het bracht een boodschap aan de onbekeerden. Van het begin af aan voelde de Christengemeenschap dat verantwoorde lectuur beschikbaar moest

45

worden gesteld. Door de jaren heen werd - behalve op zondag - steeds gezorgd voor een welvoorzienige boekentafel, die was afgestemd op de eenvoudige bezoekers van de samenkomsten. De traktaatverspreiding ging altijd hand in hand met de korte preek. Waar de mensen bijeen waren, werd de papieren zendeling ondersteund door het gesproken woord. De korte diensten in de logementen werden weldra gevolgd door kleine samenkomsten in de open lucht. In die dagen was het nog verboden om straatsamenkomsten te houden, maar als vaak, brak nood de wetten. Zonder zich bewust te zijn dat ze eigenlijk in overtreding waren, begonnen ze in de parken te prediken, en al spoedig kwamen de mensen om hen heen staan. Een van de latere secretarissen van het stichtingsbestuur, die aan God noch gebod geloofde, kwam op het Malieveld tot waarachtige bekering en hij was daarna nooit meer weg te slaan van een openluchtbijeenkomst. Op een zondagochtend stond de groep in het park Zorgvliet bij de Groothertoginnelaan. Tussen de toehoorders stond een hoofdinspecteur van politie in burger aandachtig mee te luisteren. Slechts zelden greep de politie in. Ze liet de samenkomsten oogluikend toe.

Het evangelie raakte de harten, en lang niet altijd alleen van de eenvoudige zielen. Op een dag stond tussen de menigte een hooggeplaatst ambtenaar uit Indië, die in Nederland met verlof was. De man had zelf de Heiland lief en begon de samenkomsten, die toen in de Bagijnestraat werden gehouden, regel

46

matig te bezoeken. Op een andere keer kwam een officier, wiens hart geraakt was, een rijksdaalder brengen voor het „mooie werk.“ Broeder Van Amelrooij voelde dat de man, die wel uit een gelovig gezin kwam, nog buiten het evangelie stond en hij antwoordde: „Uw rijksdaalder is niet genoeg. God vraagt uw leven.“ Een lang gesprek volgde, waarin de man zijn hart uitstortte.

Er is een tijd geweest dat de belangstelling voor deze vorm van diensten groter was dan zij nu is. Een openluchtsamenkomst moet al werkelijk groots opgezet worden, wil zij tegenwoordig mensen trekken. Bij kleine straatsamenkomsten, zelfs van het Leger des heils, lopen de meeste mensen snel voorbij. Waarschijnlijk is dit niet alleen omdat de

mensen nu minder interesse hebben voor het evangelie. Ongetwijfeld wordt dit ook veroorzaakt door het feit dat in Den Haagde werkwijze van de Christengemeenschap al spoedig navolging vond. Overal verschenen groepjes op de hoeken van de straten. Het was al spoedig niets nieuws meer. De aantrekkingskracht van het vreemde ging voorbij. Hetzelfde geschiedde met andere takken van arbeid die uit deze traktaatverspreiding en openluchtprediking groeiden. Toen anderen de methoden van de Christengemeenschap begonnen na te volgen, zocht deze telkens een nieuwe vorm om het evangelie door te geven. Zo kwam men op de gedachte nu eens geen kleine, maar een grote openluchtsamenkomst te be

leggen. Sprekers werden gevraagd, een geschikt ter47

rein werd gevonden en zo was de Christengemeenschap in Den Haag een van de eersten die de oude hagepreek herstelde.

Ook greep men de kans aan om in het openluchttheater bijzondere diensten te beleggen. De opkomst was groot. Toen echter anderen ook begonnen op dezelfde plaats, werd voor hen de „spoeling" spoedig weer dun. De Christengemeenschap ging voor, en altijd weer vond haar voorbeeld navolging. Misschien is dat voor de stad Den Haag wel de grootste opdracht geweest. Iemand moest durven pionieren; iemand moest de wegen aanwijzen om het evangelie tot de gewone man te brengen. Haar invloed reikt daarom tot ver buiten de grenzen van de eigen besloten kring; hij reikt dwarsover kerkmuren heen tot in andere kerkelijke gemeenschappen van Den Haag.

Dit alles wil niet zeggen dat de Christengemeenschap zich alleen maar bekommerde om mensen die buiten het evangelie stonden. Wel zestien leden trekken er regelmatig op uit om mensen die pas tot Christus gekomen zijn of zieken en stervenden te bezoeken. Zij worden niet vergeten, omdat de broeders te druk bezig zijn met de onbekeerden en de gezonden. Deze bezoekers zijn zelf eenvoudige mensen, vaak zonder scholing, maar met een hart dat in vuur en vlam staat voor hun Heer. Ook zij zijn het visitekaartje van de Christengemeenschap.

De leidende broeders

DE samenkomsten, die zo onverwacht en tegen de zin van broeder Van Amelrooij waren begonnen, groeiden uit tot regelmatige diensten. De grote opkomst van de eerste maanden bleef bestaan. Jongeren en ouderen, vrijwel altijd mensen die nimmer enig contact met de kerken hadden gehad, kwamen tot een volslagen levensvernieuwing en moesten opgebouwd worden in hun geloof. Zo werden al spoedig naast de avondbijeenkomsten, die steeds het karakter van een evangelisatiesamenkomst bleven houden, ook ochtenddiensten belegd, die - als bij het Leger des heils - de naam kregen van „heiligingsdiensten." De groep van drie mensen, die de eerste samenkomsten

hadden belegd, was in het geheel niet van plan een eigen kerkje te gaan stichten. Maar de merkwaardige zegen van de Heer dwong hen iets te gaan doen voor de mensen die tot geloof gekomen waren. In een kerk voelden deze mensen zich weggekeken. Ze waren te vuil, te ongeletterd voor de nette burgermiddenstanders die samen de kerk vormden. Trouwens velen wilden niet naar de kerk, omdat ze zich er niet op hun gemak voelden. De prediking was gericht op zo'n heel ander type mens, dat zij hen niet aansprak. En omdat deze mensen onderwezen moesten worden in Gods Woord, werden bijeenkomsten ingelast, om hen te leren hoe zij moesten leven als christenen. De kerk die nauwelijks een poging had ondernomen om dit type mensen met het evangelie in aanraking te brengen, was ook niet in staat om

49

deze mensen verder te helpen toen zij wel tot het geloof gekomen waren. Deze bijeenkomsten voor gelovigen begonnen met een wekelijkse bijbellezing op donderdagavond. Dan werd de bijbel heel eenvoudig, haast kinderlijk, uitgelegd aan deze mensen voor wie dit alles nieuw was. In „Het Zoeklicht" van 15 febr. 1921 vraagt Van Amelrooij ten behoeve van deze bijbellezingen om goede oude bijbels. Een jongeman uit Zeeland was zo getroffen dat hij namens een jongelingsvereniging een hele partij bijbels stuurde. Deze jongeman, nu ds. J. Servaas, werd later predikant bij de Belgische Evangelische Zending te Gent.

Kort na het begin van deze bijbellezingen vertelde een man die nog maar pas tot bekering was gekomen, hoe hij op een zondagmorgen door de stad had geworven en het verlangen naar drank weer zo sterk geworden was dat hij de knop van een cafédeur al in handen had gehad. Toen hem gevraagd werd, waarom hij dan niet naar de kerk was gegaan, haalde de man zijn schouders op en zei: „Ach, daar horen wij immers niet."

Als deze mensen toch niet naar de kerk gaan, dacht broeder Van Amelraoij, dan moeten wij iets voor hen doen. Zo werd een zondagochtendienst belegd. Het was helemaal niet de bedoeling deze diensten regelmatig te houden, maar na afloop van de eerste kwam iemand naar de broeder die gesproken had toe en zei: „Waarom hebt u ons dit onthouden. Dit is juist wat wij nodig hebben." Toen was ieder innerlijk bezwaar om op zondagmorgen bijeenkomsten te beleg

50

gen overwonnen. Het is wel gebeurd dat ds. J. C. Schuller, hervormd predikant, die deze arbeid met aandacht volgde, de dienst leidde. Ook al begreep lang niet ieder kerkmens waarom deze aparte diensten moesten worden belegd, velen binnen de kerk wisten dat er voor deze mensen geen andere weg was.

Al deze dingen geschieden eigenlijk zonder vooropgezet plan en in ieder geval zonder langdurige bestuursvergaderingen. De drie mannen, die het werk begonnen waren, bleven het doen en aanvaardden de verantwoordelijkheid die hen door de zegen van bekeringen op de schouders werd gelegd. Gelukkig kwamen al spoedig anderen helpen en zij werden zonder moeite in de kring opgenomen. Omdat de broeders voelden dat ze

geheel afhankelijk waren van de zegen van de Heer, werd besloten om iedere maand bijeen te komen om samen te bidden. Deze bidstonden waren open voor ieder die wilde komen, en de jonge gelovigen lieten zich niet onbetuigd. Zij baden mee en zij spraken mee, soms tot verdriet van de mannen die de leiding van het begin af aan hadden gehad, want het enthousiasme van de jongbekeerden was vaak wel groot, maar hun ontbrak het meestal aan de nodige wijsheid en zeker aan ervaring. Tijdens de bidstond werden tevens de zakelijke dingen besproken. Plannen werden gemaakt voor bijzondere samenkomsten, voor conferenties, voor de traktaatverspreiding, voor alles. En de mensen die er die avond voor het eerst waren, spraken even goed mee als de mensen die de eerste samenkomst hadden ge

51

leid. Oorspronkelijk werden de bidstonden ten huize van broeder Van Amelrooij gehouden, maar toen zij zo sterk begonnen uit te groeien, verhuisde men naar de zaal waar ook de bijeenkomsten werden gehouden. De bidstonden waren spontaan, maar al spoedig voelden de oudere medewerkers dat het niet wijs was om de jonge gelovigen en vooral zij die nog in het geheel niet tot geloof gekomen waren, in alles te laten meespreken. Men was bang in een organisatievorm te vervallen, die zeker niet goed zou passen bij een zo spontaan begonnen werk. In het verleden lag altijd nog als voorbeeld het falen van het Haagse Jeruël, niet in het minst omdat de eenheid tussen de gekozen bestuursleden ontbrak. Bovendien, wie moest er eigenlijk kiezen? Moest men jonge gelovigen, die geen enkel geestelijk inzicht hadden, laten beslissen wie de leiding over de bijeenkomsten moest hebben? Er waren geen leden. Ieder die de Heer liefhad werkte mee. Hoe moest men dit probleem oplossen?

Van het begin af aan leefde men uit de wetenschap dat de mensen die de leiding hadden, door de Heer moesten worden aangesteld en niet door de leden. Uiteindelijk kwam men tot het besluit dat de vorm van de bidstond gehandhaafd moest worden, maar dat er toch wel een zekere selectie nodig was, zodat niet iedereen maar zijn woordje zou kunnen meespreken. Zo kwam men op de gedachte het wat vage geloof van de plotseling bekeerden wat meer te omlijnen. Zoals op een gegeven ogenblik de kerk in haar geschiedenis ontdekte dat het noodzakelijk was dat het geloof ook

52

in woorden werd omschreven, zo groeide ook deze spontaan ontstane groep in deze richting. Het gevolg was dat er een soort geloofsverklaring werd opgesteld, waarin de kerngedachten van het geloof werden omschreven. Later is deze geloofsverklaring enigszins gewijzigd, niet omdat er fouten waren ontdekt, maar om haar gelijkkluidend te maken aan die van de in Amerika ontstane Belgische Evangelische Zending, die in nauwelijks veertig jaar is uitgegroeid tot de grootste protestantse groepering van

België.

Zo kwam het dat de Christengemeenschap, zoals de naam ging luiden van de groep in Den Haag, in haar geloofsverklaring nauw verbonden raakte met de beweging van het fundamentalisme in Amerika.

Deze beweging is in de eerste tien jaren van deze eeuw ontstaan doordat een aantal orthodoxe predikanten en professoren zich ging verzetten tegen de groeiende vrijzinnige gedachten binnen de kerken. Onder de titel „Fundamentals of the faith" - grondslagen van het geloof - werden de kernpunten van het evangelie, zoals de Godheid van Jezus Christus, Zijn maagdelijke geboorte, Zijn plaatsvervangend en verzoenend sterven, de persoonlijkheid van de Heilige Geest en van de satan, de lichamelijke wederkomst van Christus, en het geloof dat de bijbel het door God geïnspireerde en onfeilbare Woord van God is, verdedigd. Door de strijd tegen het „modernisme" werd de orthodoxie van Amerika gedwongen in eigen woorden en in moderne taal te belijden wat zij geloofde. Deze belijdenis werd de grondslag voor het

53

werk van veel kerken en kerkgenootschappen, van de National Association of Evangelicals, een soort oecumenische beweging van evangelische christenen, van de Internationale Raad van Christelijke Kerken, van talloze geloofszendingen als de China Inland Mission, de Africa Inland Mission en vele andere, van Youth for Christ, van een organisatie van christen-zakenmensen die in hun eigen kringen het evangelie wilden uitdragen en, via de omweg van de Belgische Evangelische Zending, ook van de Christengemeenschap.

Eigenlijke leden zou de Christengemeenschap nooit kennen. Het zou een band blijven van mensen die daadwerkelijk samen het evangelie wilden uitdragen aan een ieder die het maar wilde horen. Daarom werd besloten dat van al deze mensen gevraagd zou worden de geloofsverklaring te ondertekenen. Dit zou pas geschieden nadat in een huisbezoek alle kanten waren doorgesproken met de betreffende, mits er geen praktische bezwaren binnen kwamen van de andere medewerkers. De bidstond werd in het vervolg een bijeenkomst van de medewerkers die deze verklaring hadden ondertekend.

Pas twaalf jaar na het allereerste begin zou de organisatorische band nog wat strakker worden aangehaald. Weer waren het de omstandigheden die daartoe dwongen. De Christengemeenschap kreeg bezittingen. Toen werd het nodig een stichting in het leven te roepen om die bezittingen te kunnen beheren. Er moest nu eenmaal een verantwoordelijk bestuur zijn. Zodoende werd op 8 juli 1932 de stichtingsacte opge- maakt, waarna de arbeid steeds meer bekend werd

54

onder de naam „Stichting De Christengemeenschap te 's-Gravenhage." Deze naam werd bewust gekozen. Daarin wilde men uitspreken dat men geen kerk wilde zijn. Ook al hield men dan samenkomsten tijdens de kerkdiensten, men bleef dit zien als een noodzakelijkheid, maar toch wilde men zelf geen kerk stichten. Velen die door het evangelie tot levensvernieuwing zijn gekomen, zijn dan ook geen lid geworden of ge- bleven, maar zijn naar de kerk overgegaan. Zo zijn er nu hervormde, gereformeerde,

lutherse, baptistische en vrije-evangelische ambtsdragers en leden die in de samenkomsten van de Christengemeenschap tot een positief geloofsleven kwamen. Bestuursverkiezingen werden in de loop der jaren nimmer gehouden. Na biddend overleg werden de opengevallen plaatsen in het bestuur door het bestuur zelf aangevuld. Een dergelijk systeem draagt in zich het gevaar van een zeker dictatoriaal optreden, maar het gevaar om mensen te laten stemmen die geen enkele levenservaring hebben en vaak hun leven lang diep in de zonde hadden geleefd, was veel groter. Juist deze vorm heeft de continuïteit van het werk gewaarborgd. Wel wordt er natuurlijk zoveel mogelijk rekening gehouden met verlangens en voorstellen van medewerkers, die op de bidstond naar voren worden gebracht. Zelden wordt er dan ook gesproken over de voorzitter, of over de penningmeester. De mensen, die de leiding hebben, zijn bekend geworden als de „leiden de broeders" en dat zijn zij in de loop der jaren steeds gebleven. Zij droegen de verantwoordelijkheid, en we

55

mogen zeggen dat zij die verantwoordelijkheid met Gods kracht hebben weten te dragen.

Enorm is de hoeveelheid werk die deze mensen geheel belangeloos hebben verzet. Geen van hen heeft er ooit een cent voor gekregen, wel hebben zij uit hun eigen zak bijgedragen. Eigenlijk kan men wel zeggen dat broeder Van Amelrooij de predikant was van deze „kerk" die geen kerk wilde zijn. Hij sprak op de eerste samenkomsten en op vele daarna en hij spreekt nog regelmatig, hoewel hij reeds zeventig jaar is. Iedere samenkomst wordt door hem geleid, en alleen als hij elders spreekt of met vakantie is, neemt een van de andere bestuursleden de leiding over. Dat wil niet zeggen dat hij nu nog altijd spreekt. De meeste sprekers komen van buiten. Over het algemeen zijn het predikanten en evangelisten uit alle mogelijke verschillende kerkelijke richtingen. Vooral tijdens de jaarlijkse tentsamenkomsten blijkt hoe veel verschillende mensen in deze omgeving het Woord willen verkondigen. Dan staat een hervormde predikant naast een gereformeerde, een lutherse naast een vrijevangelische, een christelijke-gereformeerde naast een officier van het Leger des heils, een baptist naast een man van de Vergadering van gelovigen. Tijdens de gewone bijeenkomsten op zondag is deze variatie wel wat minder. Dan komt het maar zelden voor dat een predikant van een van de kerken voorgaat. Meestal spreken dan leiders van dergelijke evangelisatiekringen uit andere delen van het land, of reizende evangelisten die overal spreken waar zij maar worden uitgenodigd.

56

Meestal spreken zij alleen en leidt broeder Van Amelrooij de dienst. Naast zijn arbeid onder de kinderen en de rijpere jeugd leidt hij donderdagsavonds een bijbelstudiekring voor gelovigen en behandelt dan hoofdstuk voor hoofdstuk een bijbelboek. Hij werkt mee met de traktaatverspreiding en openluchtsamenkomsten, doet huisbezoek en ontvangt mensen die geestelijk in de knoop zitten. Buiten zijn vroegere arbeid in Jeruël heeft hij ruim 40 jaar lang dit alles gedaan in de Christengemeenschap, naast een drukke maatschappelijke werkkring. En datzelfde geldt ook voor zijn medewerkers. Iedere zondag zijn zij weer op hun post. Zelden missen zij. Heel hun leven hebben zij gegeven aan een werk dat spontaan is begonnen en even spontaan is gegroeid. „'t Is louter genade dat wij dit mogen doen," zeggen ze allen. Niet altijd is het werk

gemakkelijk geweest. Er was vaak veel tegenstand. Er zijn „paleisrevoluties" geweest die het bestuur wilden wippen, er werden onzinnige verdachtmakingen geuit door mensen die in de samenkomsten het evangelie op hen persoonlijk hadden voelen aankomen, maar geweigerd hadden zich aan Gods genade over te geven.

Dit werk is niet gegroeid zonder pijn, het is niet een onverklaarbare werking van de Heilige Geest die eigenlijk niet na te gaan is en die buiten de mensen omgaat. Als die er wel eens geweest is in het verleden in opwekkingen, dan toch niet hier. God heeft gezegd, maar Hij kon zegenen omdat Zijn dienstknechten trouw waren iedere dag op hun post stonden.

57

De man met de kruik

ER zijn bepaalde bijbelteksten, die soms de geschiedenis van een geestelijke groepering bepalen. Luther kunnen we ons niet losdenken van de tekst in Romeinen 1: „De rechtvaardige zal door het geloof leven." De Broedergemeenten hebben nog altijd de gewoonte ieder jaar opnieuw een motto te kiezen, en het is merkwaardig hoe in de jarenlange geschiedenis van deze zendingdrijvende gemeente zo'n motto vaak juist de geschiedenis van zo'n jaar bepaalt. Ook bij de Christengemeenschap vinden we een tekst die als een gulden draad door de geschiedenis van veertig jaren heen loopt en steeds weer opduikt. Eigenlijk is het geen tekst, maar een naamloze bijbelse figuur, die plotseling opduikt in Marcus 14 : 13-15, waarschijnlijk onwetend een taak vervult en even geruisloos weer in de geschiedenis verdwijnt: de man met de kruik.

Christus wilde het pascha vieren. Hij geeft zijn discipelen opdracht naar Jeruzalem te gaan en daar zullen ze een man met een kruik zien lopen. Zij behoeven niets anders te doen dan deze man te volgen en aan de eigenaar van het huis, waar hij binnengaat, te vragen om de zaal.

De Christengemeenschap vond haar ontstaan niet in een organisatorische bijeenkomst waar een aantal geestelijke leiders de hoofden bij elkaar staken en een stichtingsacte ondertekenden, om vervolgens een van de nieuwe bestuursleden op te dragen naar een geschikte zaal uit te zien.

58

De zaal was er; het evangelisatiegebouw „Opstanding en leven." De eerste bijeenkomst werd gehouden in het kader van het werk dat in dit gebouw werd gedaan. Toen er zegen bleek te zijn op de samenkomsten, en deze eerste samenkomst uitgroeide tot een regelmatige reeks; toen het noodzakelijk bleek de mensen die pas tot bekering gekomen waren verder te helpen door bijbelstudieavonden, toen pas vond dit nieuwe werk een eigen bedding in een onafhankelijke stichting. Het werk groeide snel. Op maandagavond repeteerde het zangkoor; op donderdagavond werd de bijbellezing gehouden, eerst in „Opstanding en Leven" en later in het gebouw „Nazareth" in de Bakkerstraat. De jongensbond kwam op zondagmorgen bijeen, maar

op zondagmorgen werd ook de heiligingssamenkomst gehouden, die tot doel had christenen te helpen groeien in de genade van God. Maar het was nogal moeilijk de regelmaat van deze ochtenddiensten vol te houden, want op de eerste zondag van de maand werd er vergaderd in het gebouw „Nazareth“, doch op de andere zondagen in het Clubgebouw voor vrouwen. Het „Bijbelclubje voor jongelieden“, dat al spoedig tot een flinke club uitgroeide, vergaderde eerst in een catechisatielokaal aan de Obrechtstraat en later in het „Clubgebouw voor meisjes“ aan de Van Speijkstraat. De „Naaikrans voor meisjes“ kwam op vrijdagavond in het gebouw „Nazareth“ bijeen. Het moet in die tijd wel eens moeilijk geweest zijn om te weten waar men moest zijn. Het ogenblik brak aan dat de zaal „Opstanding en

59

leven“ niet meer beschikbaar zou zijn, en de nog jonge evangelisatiekring moest zoeken naar een andere vergadergelegenheid. Dat is in onze tijd geen gemakkelijke opgave, maar in die dagen was dat helemaal niet eenvoudig.

Het duurde maanden eer een nieuwe zaal werd gevonden. Er werd gebeden, er werd gezocht, maar het scheen wel of er geen geschikte gelegenheid bestond. Nadat broeder Van Amelrooij opnieuw aanzegging had gekregen dat de zaal niet veel langer beschikbaar zou zijn, bracht hij zijn nood op een ochtend in een ernstig gebed tot God. Hij scheurde het kalenderblaadje van 4 mei 1924 van het bloc, dat de tekst bevatte over het huis van de Vader met de vele woningen. Toen hij het blaadje omdraaide las hij een overdenking over de toegeruste opperzaal. Ineens had hij het gevoel dat zijn gebed verhoord was en dat God hem hiermede een zaal beloofde. Van Amelrooij was zo sterk onder de indruk van dit bijbelgedeelte dat hij prompt de mensen dezelfde zondag mededeelde dat de zaal er was. Alle aanwezigen zaten plotseling rechtop. Verwondering straalde van hun gezichten en in hun ogen lag de vraag; „Waar dan?“ Rustig vertelde Van Amelrooij dat hij nog niet wist waar de zaal was, want dat hij uitkeek naar „de man met de kruik.“ Niemand vond het gek. Tijdens de bidstond werd het beeld, dat een belofte inhield, spontaan overgenomen. Iedereen begon te bidden om de man met de kruik. Ook aan de sprekers werd medegedeeld dat er een zaal op komst was, doch dat er nog uitgezien werd naar de man die de zaal zou wijzen.

60

Dagen gingen voorbij en zelfs weken, zonder dat er maar enig nieuw licht kwam. Waar de broeders ook op afgingen, steeds bleken de kosten veel te hoog te zijn. Terwijl Van Amelrooij op een dag door de binnenstad liep schoot hem ineens een café-chantant te binnen. Misschien was dat iets. Hij besloot er maar meteen op af te gaan en ontroerde ervan toen hij zag dat het gebouw leeg stond. Bij onderzoek bleek het gebouw aan de Passage-maatschappij te behoren. Met bevend hart vroeg hij de directeur te spreken. Maar weer bleek de prijs veel te hoog te zijn. De directeur, die een vriendelijk man was, zei: „**Ja, ik** zou u graag willen helpen, maar wij zijn ook geen filantropische instelling. Ik kan de prijs echt niet verder verlagen.“ Broeder Van

Amelrooij stond op uit zijn stoel en zei: „Neemt u mij dan maar niet kwalijk dat ik u gestoord heb, maar ik dacht een ogenblik echt dat ik in u de man met de kruik had gevonden." Bij deze woorden keek de man hem stom verbaasd aan. „De man met de kruik? Wie is dat dan?" Van Amelrooij was zo goed niet of hij moest het hele verhaal vertellen van de bijbeltekst, en van de belofte die de kleine groep in deze paar verzen had gevonden. In plaats van te lachen, werd de man juist ernstig. Hij vond het verhaal helemaal niet gek. Toen de beide mannen van elkaar afscheid namen, schudde de directeur broeder Van Amelrooij de hand en zei : „Nu moet u me één ding beloven. Als u die man ge
vonden hebt, moet u het me eens komen vertellen." Broeder Van Amelrooij voelde niet alleen een men

61

selijke nieuwsgierigheid, maar ook het verlangen om te zien of God werkelijk kan helpen. En God hielp. Het antwoord op de gebeden kwam heel onverwacht op een ogenblik dat niemand eraan dacht. Broeder Van Amelrooij was met vakantie. Toen hij zijn laatste vakantiedagen in zijn ouderlijk huis in Muiden doorbracht, ontving hij daar een telegram dat begon met de woorden: „Ik ben de man met de kruik," afkomstig van een der sprekers, de heer E. van Baalen, uit Utrecht. Hij was een der ingewijden en geloofde met zijn gehele hart in de vervulling van Gods belofte inzake de nieuwe zaal. Nu had hij gehoord dat de grote zaal van het gebouw „De Dageraad" in de Assendelftstraat was vrijgekomen. Hals over kop reisde Van Amelrooij naar Den Haag terug, om contact met de verhuurder van de zaal op te nemen. Nog diezelfde avond had er een bespreking plaats, en de volgende dag, 20 juli 1924, kon de kleine groep de grote goed ingerichte zaal reeds huren. Begin augustus 1924 werd de zaal met een serie bijzondere samenkomsten in gebruik genomen. De nieuwe zaal trok direct een groot aantal mensen en heel wat gezichten uit vroeger dagen uit de glorie-tijd van het Haagse Jeruël doken tussen de aanwezigen weer op. Al spoedig kwam het gehele werk van de Christengemeenschap in dit gebouw. Jarenlang werden daar de verschillende bijeenkomsten gehouden. Steeds weer, tot februari 1931, kondigde het Maandblad de samenkomsten in het gebouw „De Dageraad" aan. Maar dan ineens in maart 1931 lezen we dat de samenkomsten worden gehou

62

den in hotel „Aurora." De Christengemeenschap was echter niet verhuisd naar weer een ander gebouw, maar het gebouw zelf was van naam veranderd. „De Dageraad" was door de jaren heen altijd het gebouw van de Nederlandse Christen-Vrouwen Geheelont-houders Unie geweest. Langzaam echter was het plan gerijpt om het gebouw te laten vernieuwen in de geest van de uit die tijd in Duitsland bekende Christliche Hospitze; eenvoudige, maar keurige hotels, waar mensen met een bescheiden beurs toch een goed onderdak konden verkrijgen. Deze verandering is tekenend voor een verandering die zich in ons land en ook in de geschiedenis van de Christengemeenschap had voltrokken.

Het werk uit de volkslogementen onder de mensen van de zelfkant is opgeklommen naar het stadium van de „bescheiden beurs.“ De wereld, die toen vlak voor een geweldige economische crisis stond, leefde nog op de wankelende top van een ongekende beurshausse. Het tijdperk van de welvaart had zijn intrede gedaan en veel beruchte achterbuurten waren uitgegroeid tot veel rustiger volkswijken. De zonde die zich tegen het begin van deze eeuw zo openlijk voordeed, trok zich terug achter de horretjes.

In die maartdagen van 1931 leek de verandering die had plaatsgevonden niet zeer ingrijpend, niet veel meer dan een naamsverandering. En toch zou deze verandering in de komende jaren voor een bittere vrucht zorgen. Op den duur werden de mooi ingerichte restauratiezaal, de lift, en de prachtig ingerichte kamers te mooi voor de eenvoudige mensen

63

van de Christengemeenschap. Het hotel kreeg een steeds meer algemeen karakter en het ogenblik kwam dat de teksten op de wanden van de grote zaal moesten worden weggeschilderd, opdat de zaal voor meer algemeen gebruik beschikbaar zou zijn. Erg goed lukte deze verandering niet, want de teksten bleken sterker dan de nieuwe verf en kwamen, vaag eerst, maar later steeds duidelijker door de nieuwe laag heengluren, als om te zeggen: „Zo gemakkelijk is het niet om Gods Woord weg te schilderen.“ De vrijheid die de kring in de loop der jaren had gehad werd steeds meer ingekort. Toch kwam het ogenblik nog onverwachts dat de Christengemeenschap moest gaan uitzien naar een nieuwe vergadergelegenheid. In verschillende bladen lazen de leden plotseling advertenties waarin de grote zaal te huur werd aangeboden. De bestuursleden wisten nog van niets. Groot was de ontroering toen broeder Van Amelrooij op zondag 14 april 1940 de aanwezigen mededeling moest doen dat inderdaad de zaal zonder zijn voorkennis te huur was aangeboden. Weer brak een tijd van gebed en van zoeken aan. Op een dag kwam echter iemand, lid van de katholiekapostolische gemeente, naar Van Amelrooij toe en zei: „Ik heb gehoord dat u een gebouw zoekt. Vlak bij onze kerk heb ik aan de Veenkade een huis zien leeg staan.“ Zou dat niet iets zijn? De broeders maakten zich al blij, maar het gebouw was nog niet eens een half ei, het was een lege dop. Maar de behulpzame vriend zat ook niet stil. „Ik heb weer iets, in dezelfde buurt, ook aan de Veenkade,“

64

zei hij. „Het gebouw van de blindenbibliotheek, waar dat logement in zit, willen ze verkopen.“ Het was een oud gebouw en er zou veel aan opgeknapt moeten worden. Het was echter historische grond. Jaren geleden had Jeruël er reeds samenkomsten in gehouden. Het leek uitstekend geschikt te maken voor het doel. Beneden was een grote en een kleine zaal, er was een prachtige woning bij, op de bovenverdieping waren alle mogelijke kamertjes voor opbergruimte. Het leek ideaal, maar wat zou het kosten? Broeder Van Amelrooij nam direct contact op met de penningmeester van de blindenbibliotheek, directeur van een grote levensverzekeringsmaatschappij. Deze ontving hem vriendelijk. Het gebouw was niet te huur, maar wel te koop. Als de Christengemeenschap een bedrag

van 17.000 gulden op tafel kon leggen, ja, dan was erover te spreken. Van Amelrooij keek bedenkelijk. Zeventienduizend gulden. Dat was een heel kapitaal. Veel meer dan de stichting in haar geschiedenis ooit had bezeten. De kas bevatte f 3000.-. De prijs was te hoog. Van Amelrooij, door zijn werk bij het gemeentelijk „Bouw en Woningtoezicht" op de hoogte van de prijzen, beseftte dat maar al te goed. Maar de waarde die hij voor zichzelf had vastgesteld lag nog altijd ver buiten het bereik van de kas. Hij schatte het gebouw op veertienduizend gulden, een bedrag dat later door een taxateur werd bevestigd. Onmiddellijk antwoordde Van Amelrooij, die samen met de (nu overleden) secretaris E. H. Velthuisen deze directeur bezocht, dat het huis niet meer waard was dan f 14.000.-.

65

„Maar daar kan ik niet op ingaan," zei deze, „want het bestuur heeft mij gebonden aan dit bedrag." Het zakelijk onderhoud was dus al spoedig afgelopen, maar omdat de broeders hadden uitgelegd voor welk doel zij het gebouw wilden kopen, kreeg het gesprek al gauw een geestelijke inhoud. De directeur had geestelijke problemen, die hij vrijmoedig vertelde. Het was dan ook geen wonder dat het gesprek, zo zakelijk begonnen, eindigde met gebed. Toen de broeders opstonden om naar huis te gaan, zei de directeur bewogen: „Wat het gebouw betreft, dat zal ik toch nog eens opnemen met het bestuur. Misschien dat we toch nog tot een vergelijk kunnen komen." Op 8 juli kreeg Van Amelrooij een telefoontje nog eens 's avonds langs te komen om nog even over het gebouw te spreken. Van Amelrooij, die juist op die dag dertig jaar daarvoor tot bekering kwam, zei tegen zijn vrouw: „Ik ga mijn verjaardagscadeau halen." En inderdaad, het cadeau kwam er en was nog groter dan verwacht werd. Het gebouw werd aangeboden voor veertienduizend gulden, en de eigenaar wilde elfduizend gulden hypotheek geven tegen vier procent. Maar dat was nog niet alles; de directeur bood aan om de rente van het bedrag boven 10.000 gulden zelf te betalen. De broeders konden toen alleen maar „Dank u wel!" stamelen. Onmiddellijk werd de goedkeuring aangevraagd om het pand te mogen verbouwen. Binnen een paar maanden was alles geregeld en waren de werkzaamheden begonnen. 'De broeders en zusters werkten zelf hard mee, want er was werk voor iedereen.

66

Eigenlijk was de kas leeg vóór de verbouwing begon, maar het enthousiasme van de leden was zo groot dat niemand er zich iets van aantrok. God zou zorgen. En God zorgde. Een aannemer, gereformeerd ouderling, gaf al het benodigde materiaal en zijn vakmensen en zei: „Als jullie later eens geld hebben betaal je de rekening maar." Bovendien liet hij zijn eigen verdienste geheel schieten. Maar ook de inrichting moest er komen. Ook daarvoor zorgde de Heer. Op eendag maakte broeder Van Amelrooij een giroenveloppe open en trof daarin een gift aan van 500 gulden van freule H. Hartsen uit Beekbergen, die altijd erg met het werk heeft meegeleefd. Zeer voordelig konden voor dit bedrag de benodigde klapstoelen gekocht worden. Op 6 oktober 1940 werd in „Aurora" de laatste samenkomst gehouden. De volgende

zondag werd het gebouw in gebruik genomen. Op die eerste dag kwamen zes mensen tot het persoonlijk geloof. De eerste vruchten waren er in dit gebouw aan de Veenkade. Ze worden ook nu nog regelmatig geproefd. Merkwaardig was, dat de apostolische broeder, die wel eens de samenkomsten bezocht en die het bestuur attent gemaakt had op het gebouw aan de Veenkade en de eerste contacten had gelegd, plotseling overleed nadat de koop gesloten was. Hij was de stille schakel geweest. Voor de tweede maal kwamen de gelovigen van de Christengemeenschap in aanraking met de man met de **kruik**.

67

Pioniers in methoden

VERGELEKEN bij een gewone kerkdienst zijn de samenkomsten van de Christengemeenschap vrij. Nooit zijn ze gebonden geweest aan een bepaalde liturgische vorm. Er worden psalmen gezongen, maar even goed gezangen en liederen uit de bundel van Johannes de Heer. De voorganger bidt, maar het kan ook gebeuren dat hij zo maar ineens, middenin de dienst, iemand uit de zaal vraagt om het gebed uit te spreken. Er is gelegenheid om te getuigen. Mensen mogen speciale liederen vragen. Steeds heerst er een ongedwongen sfeer in de samenkomsten, zonder dat het een ordeloze boel wordt. Maar altijd is het hoogtepunt van de dienst de verkondiging van Gods Woord. In de morgendiensten wordt speciaal gesproken tot de christenen; in de avonddiensten wordt het woord gericht tot hen die nog niet tot Christus zijn gekomen. Na menige morgendienst kwamen gelovigen, die in zonde gevallen waren, naar broeder Van Amelrooij toe om die zonden te belijden. Eens, toen hij sprak naar aanleiding van de woorden: „Simon, Simon, zie de Satan heeft verlangd ulieden te ziften als de tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet zou bezwijken,” sprong midden onder de toespraak een man in grote zielenood op en riep: „O, broeder Van Amelrooij, ik weet het niet meer. Ik ben zo ellendig en eenzaam en wilde voor het laatst nog eens hier zijn om daarna een eind aan mijn leven te maken. Nu komt u met deze boodschap en zegt u dat Jezus mij liefheeft en voor mij bidt.”

68

Nadat met deze broeder gebeden was, kwam hij tot rust. Hij was bewaard gebleven voor deze onzalige daad en is later in Duitsland in Christus ontslapen. Menigmaal kwam 's avonds een oudere of jongere man of vrouw, en soms wel tien of twintig, met betraande gezichten vragen hoe ook zij de zekerheid van het geloof zouden kunnen ontvangen. Iedere samenkomst is een bijzondere, en het doet wat merkwaardig aan dat juist de Christengemeenschap, meer dan enige andere kerk of kring, bovendien nog „bijzondere” samenkomsten en campagnes belegt. Men zoekt het niet in het buitenissige, niet steeds in een nieuwe vorm om het evangelie te verkondigen, maar men wil wel iedere gelegenheid aangrijpen die God geeft om mensen met het evangelie in aanraking

te brengen. Geen kerk in Den Haag heeft zoveel bijzondere diensten belegd als de Christengemeenschap. Natuurlijk ging er een voorliefde uit naar tentcampagnes. Het werk was eigenlijk voortgekomen uit de eerste grote tentcampagne die in Den Haag werd gehouden en de ervaring had geleerd dat velen, die de drempel van de kerk of zelfs maar van een gebouw waar een evangelisatiedienst wordt gehouden te hoog vinden, zonder moeite een tent binnenlopen. Maar

ook organiseerde de Christengemeenschap conferenties, openluchtsamenkomsten en landdagen.

Al deze verschillende campagnes en samenkomsten worden nog steeds belegd. Na de oorlog zijn de tentcampagnes in de zomermaanden weer begonnen, en nog steeds komen daardoor mensen tot geloof. De eerste tentcampagne na de geboorte van de Christen

gemeenschap werd gehouden in samenwerking met de Vrije-evangelischen, de Baptisten en de Hervormde Stadszending. De samenkomsten trokken enorm veel mensen, maar dat kwam misschien ook wel, omdat onder de sprekers zich niemand minder dan de toenmalige minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen bevond. Minister J. Th. de Visser, die vroeger predikant was, begon met te zeggen dat hij niet sprak in zijn kwaliteit van minister, ook niet als predikant, maar dat hij gekomen was om als een broeder onder de broeders te verkeren. De samenwerking tussen de verschillende organiserende kringen en kerken liet wat te wensen over. Het gevolg was dat de Christengemeenschap besloot in het vervolg zelf de gehele organisatie op zich te nemen. Maar altijd werden predikanten uit alle mogelijke kerken uitgenodigd om te spreken. In de tentcampagne van het afgelopen jaar spraken hervormde, gereformeerde, christelijk gereformeerde, baptisten, vrije-evangelische, lutherse predikanten en officieren van het Leger des heils. Maar ook gelovigen die in een kerk geen officieel ambt bekleedden, en anderen die tot geen kerk behoorden. In 1925 hield de Christengemeenschap een van de eerste eigen tentcampagnes. Dertien dagen zouden de samenkomsten duren. Over de eerste samenkomst viel reeds de schaduw van de dood. Een van de regelmatige bezoekers van de zondagsdiensten, broeder Brill, kwam 's middags even kijken om te zien of de tent wel op tijd klaar zou zijn. Hij hielp een handje hier en daar en nam toen afscheid om thuis te gaan

eten. Hij was van plan samen met zijn vrouw en zoontje de bijeenkomst bij te wonen. Maar aan tafel riep God hem. Een hartverlamming trof hem. Toen dit in de tent werd medegedeeld, viel er een diepe stilte. Onder ernstige aandacht werd er geluisterd en toen die eerste avond reeds gevraagd werd of er mensen waren die vrede wilden vinden, stond een groot aantal op die aan de uitnodiging gehoor gaven. In een kleine bijtent werd met hen gebeden. Maar niet iedereen die een zegen ontving kwam naar voren. Op een andere avond was er een verloofd paar. Hoewel zij beslist niet anti-kerkelijk waren, betekende het geloof toch niet veel voor hen. Hun gebed kwam over het algemeen niet verder dan een geraffeld „Onze Vader" voor het eten. Tijdens de

prediking kwam Gods stem tot hen. Beiden voelden dat God hen riep, maar zij schaamden zich voor elkaar, en toen de uitnodiging werd gegeven, durfden zij geen van beiden hun plaats te verlaten en naar voren te gaan voor een persoonlijk gesprek met de predikant. Maar het evangelie liet hen niet met rust. Toen beiden in bed lagen, wilde de slaap maar niet komen, en nog diezelfde nacht beleden ze, zonder het van elkander te weten, hun zonden en aanvaardden Jezus Christus als hun Heer en Heiland. De volgende dag hadden ze elkaar veel te vertellen. De tentcampagne was spoedig voorbij. Dertien dagen lang samenkomsten lijkt een lange periode, maar ze vliegt voorbij. Het is dan ook geen wonder dat de campagnes later langer gingen duren. De langste tentcampagne, in 1929, duurde vier weken. Avond

71

aan avond werden er samenkomsten gehouden, 's zondags bovendien nog een ochtendbijeenkomst. Steeds was de tent vol. En toen de tent werd afgebroken, stonden de mensen erbij te huilen.

Het was tijdens deze samenkomsten dat op een avond een man naar Van Amelrooij ging om met hem over het gehoorde te spreken. Het gevolg hiervan was dat zij samen op de knieën gingen en hij tot Christus kwam. De volgende avond gaf hij met een gezicht stralend van geluk aan Van Amelrooij als aandenken het bijbels dagboekje „Keurgarven“. Voorin had hij geschreven: „Ter herinnering aan een droeve middag, gevolgd door een onvergetelijke avond in de tentsamenkomsten. Overtuigd van schuld heb ik mijn zware schuldenlast aan de voeten van de Zoon van God neergelegd en vond ik door het geloof in Zijn Bloed genade bij God. God zij gedankt dat ik in de tent kwam, en u voor uw bemoedigende woorden.“ Toen Johannes de Heer op een avond sprak, was het zo vol dat de zijanten opgerold moesten worden, opdat de mensen die in de tent geen staanplaats meer konden vinden, buiten de tent toch de dienst zouden kunnen volgen. Ondanks de stortregen bleven velen aandachtig staan luisteren. In de slotsamenkomst had de heer O. van Steenberghe van de Belgische Evangelische Zending gesproken. Onder doodse stilte hadden de aanwezigen geluisterd. Broeder Van Amelrooij zou de dienst beëindigen en daarbij uitnodigen tot Christus te komen. Hij vroeg alle aanwezigen een slotlied te zingen, en hen die met problemen rondliepen, hun zonden wilden belijden en tot Christus

72

wilden komen, voor een nasamenkomst te blijven. In het geloof had hij tevens het zangkoor gevraagd het podium te ontruimen en in de tent een plaats te zoeken, opdat de mensen die een beslissing voor de Here Jezus wilden nemen rustig opgevangen zouden kunnen worden. De mensen stroomden na het slotgebed weg, maar meer dan 300 bleven in de tent achter. Maar toen hij de uitnodiging moest geven voelde hij de ernst van dit ogenblik. Wat aarzelend begon hij naar aanleiding van Jeremia 8 : 20 te spreken, zoekend naar zijn woorden. Even keek hij achter zich en zag de heer Van Steenberghe geknield op het podium liggen. Hij werd daardoor wonderlijk gesterkt. Plotseling viel alle aarzelings van hem af. Er heerste een bijzondere sfeer in deze

nasamenkomst. Terwijl de spreker nog sprak stonden de mensen op om naar voren te komen omdat zij niet langer konden wachten. Zij voelden zich gedrongen hun zonden te belijden om zo een last van hun ziel af te wentelen.

Tijdens de nasamenkomst vertelde broeder Van Amelrooij van een vrouw die had gezegd dat ze niet tot Christus -durfde komen, omdat de duivel haar had wijsgemaakt, dat als zij dat deed, zij haar enige zoon zou verliezen. Hij legde er de nadruk op dat Christus sterker is dan de duivel, en vertelde dat de Heiland ook deze vrouw had gered. Nauwelijks was dit gezegd of plotseling stond een jongeman op en liep naar voren om te vragen of iemand met hem wilde bidden. Hij was nog maar net bij het podium gekomen toen

73

plotseling een vrouw opstond en uitriep: „Daar gaat mijn zoon, en ik ben die moeder!“ „En waar is nu de vader?“, vroeg Van Amelrooij. „Daar komt de vader,“ sprak een man die ook naar voren ging en aan de zijde van zijn jongen tot de Heiland kwam.

En de resultaten? Zijn deze dingen wel allemaal echt? Komt er niet veel geestelijke extase bij, die met de werkelijkheid van het geloof niets te maken heeft? Honderden en nog eens honderden die in deze tentcampagnes hun geloof hebben gevonden, zijn de Heiland hun leven door trouw gebleven. De jongeman, die zo onverwacht de Heer leerde kennen, is nu hervormd predikant in een van de grootste steden van ons land en God gebruikt hem om weer anderen te winnen.

De tentcampagnes werden belegd om het eenvoudige evangelie te verkondigen. Maar ook de ziel van de christen heeft voedsel nodig. Zo kwam de Christengemeenschap ertoe speciale conferenties te beleggen. Bij een conferentie denken we in onze dagen meestal aan een conferentieoord, waar mensen een weekend of langer met elkaar doorbrengen. Maar in die dagen was een conferentie een serie samenkomsten die over drie of meer dagen werden verdeeld. Meestal werd 's morgens een bidstond belegd en 's middags en 's avonds bijeenkomsten, waarin een bepaald bijbels thema aan de orde werd gesteld. Tussen de beide samenkomsten werd dan een koffietafel gehouden, waar de mensen in de gelegenheid werden gesteld

74

van hun persoonlijk geloof te getuigen.

De sprekers kwamen uit verschillende kerken en richtingen. Sommigen waren bevestigd predikant, anderen zo maar broeders die de Heiland lief hadden en de Bijbel kenden. De merkwaardigste groep sprekers die misschien ooit in een dergelijke conferentie bijeengebracht werd bestond eens uit een bankier uit Haarlem, I. van Marle, een evangelist uit Utrecht, broeder E. van Baalen, ds. N. van Beek, broeder W. Janker en broeder P. van de Wende. Ze liepen allemaal mank. Toen ze op een dag op weg waren naar de bijeenkomst, maakte één van hen de opmerking: „We zijn wel een

krom en verdraaid geslacht." Maar het scheen de mensen niet te hinderen. De samenkomsten waren overvol. Zelfs de hoofdredacteur van „Het Vaderland' bezocht de samenkomsten en gaf in het blad van woensdag 23 november 1921 een uitvoerig verslag. Hij schreef :

„Gisteren hebben een honderdvijftig mensen aan de conferentie deelgenomen. Dr F. van Gheel Gildemeester en ds. N. van Beek behandelden het voorgeschreven onderwerp in de middag samenkomst. We hebben ook een bezoek aan de koffietafel gebracht. In de keurige zaal van de Dageraad stonden lange tafels met bloemen versierd en met frisse servetten. Op de kachel pruttelde een ouderwetse koperen ketel met koffie. Ieder was welkom, kon maar mee aanschuiven. De heer P. v. d. Wende was leider van de tafel. Een orgel en een violoncel speelden zacht. Een deel van de disgenoten leek van de wegen en heggen verzameld.

De heer Van der Wende hield een korte pakkende toespraak, waarin hij betoogde dat de aanwezigen aristocraten van de wereld waren, omdat zij kinderen Gods waren, en dat zij de roeping hadden dit een ieder door hun daad en gemoedsstem

ming te tonen. Een, zo maar uit de kring aangewezen, deed

75

het voorbed. Toen zong men Heilslegergewijs uit een grote gezangbundel en daarna kwamen de boterhammen met kaas en de koffie.

Nu en dan wees de leider iemand aan, die moest vertellen wat hij aan geloofsschatten zijn eigendom noemen mocht. Eenvoudige, soms wel wat verwarde, maar toch roerende verklaringen volgden. Van dweperij of geestdrijverij geen spoor. We geloven dat hier iets was van de IJmuider stemming, waarvan ds. Creutzberg onlangs sprak, en van het praktisch christendom waarvan prof. Heering dezer dagen gewaagde. Deze koffietafel deed ons even gedenken aan het eerste Avondmaal waarvan de geschiedenis gewaagt.

Wie aanzat, kon wat in een zakje doen; hij kon het ook laten. Men had het zakje heel in het verborgene opgesteld, omdat er aanzitters waren, die er niet aan konden denken. We hebben nog nooit zo'n wonderlijke koffietafel bijgewoond, de Duinoordkerkers die nog een beetje verlegen zitten met de IJmuidense Week der gebeden, moeten er eens gaan kijken. Die koffiegenoten hebben, dunkt ons, iets van het christendom wat men aan geen enkele hogeschool leren kan."

Ondanks het grote aantal verschillende samenkomsten en campagnes die deze gemeenschap organiseerde en waarvoor toch veel geld nodig was voor reclame, zaalhuur en dergelijke, is er nooit gebedeld. De mensen mochten helpen, maar zij behoefden het niet te doen. Natuurlijk was er tijdens de eerste conferentie enige spanning bij het bestuur of er niet veel geld bij zou moeten. Vooral omdat er tijdens de samenkomsten in het geheel niet werd gecollecteerd. Er moesten nogal wat rekeningen betaald worden. Twee van de bestuursleden hadden al eens een beetje bezorgd naar elkaar gekeken. „Waar moeten we het vandaan halen?“, vroegen ze zich af. Maar omdat ze van mening waren dat de mensen niet lastig gevallen mochten worden met gebedel om geld, spra

76

ken ze onder elkaar af dat zij beiden hun huisorgel zouden verkopen om de kosten te dekken. Maar zo ver kwam het niet. Tijdens de laatste samenkomst zei een van de sprekers, broeder Van Kempen, ineens: „Deze samenkomsten hebben veel geld gekost, we hebben tot nu toe niet gecollecteerd. Nu moeten de bestuursleden de kosten uit hun eigen zak betalen. Maar ik geloof dat het geld er is, het zit alleen nog in uw zak."

Veertien dagen later kwam een van de bezoekers, die een buitengewone zegen ontvangen had, naar Van Amelrooij om geld te brengen voor het tekort. Hij had thuis God beloofd honderd gulden te geven om het tekort te dekken. Broeder Van Amelrooij echter wist al

dat de onkosten tot de laatste cent gedekt waren. Hij dankte de heer Verel hartelijk, maar schoof het briefje van honderd gulden weer terug. „Het is niet nodig," zei hij. „Maar ik heb het God beloofd," zei de heer Verel, en weer schoof het briefje over de tafel en even prompt werd het teruggeschoven. Zo ging het enige malen door totdat de heer Verel ineens zei: „Ik heb het God beloofd. Als de onkosten gedekt zijn, dan moet het maar gebruikt worden voor de volgende conferentie."

Het merkwaardige was dat het tekort van die conferentie precies honderd gulden bedroeg. Het tekort werd een jaar van tevoren gedekt!

Maar de tentcampagnes en de conferenties waren niet de enige bijzondere samenkomsten die in de loop van de veertig jaren zijn gehouden. De broeders van

77

de Christengemeenschap wilden iedere kans aangrijpen om mensen in aanraking te brengen met het evangelie, en christenen laten zien dat zij een taak hebben gekregen zolang zij leven. Er zijn ogenblikken geweest dat de Gemeenschap terugging naar het begin van de reformatie en opnieuw hagepreken ging beleggen. Zo was op een tweede pinksterdag van het jaar 1935 een terrein in de bossen van Wassenaar beschikbaar gesteld voor wat nu geen hagepreek, maar een landdag heet. Uit het gehele land waren bezoekers gekomen, want de Christengemeenschap heeft vrienden in vele steden en dorpen van ons land. Uit Rotterdam zelfs honderden.

Onder grote aandacht werd er geluisterd naar de sprekers, maar het weer werkte niet erg mee. Tijdens de laatste samenkomsten pakten zich donkere wolken samen boven de menigte, die ondertussen tot bijna duizend was aangegroeid. Enkele bliksemflitsen verlichtten het donker geworden terrein. De donder rolde het geluid van de sprekers van tijd tot tijd weg. Plotseling begon het hevig te regenen en te hagelen. Grote brokken ijs vielen uit de nu geheel zwart geworden hemel. Mensen probeerden weg te schuilen onder wat dunne regenjassen, maar het werd steeds erger. Al spoedig moest de samenkomst worden beëindigd en nat en koud trokken de mensen weg. Het werd een haastige aftocht, die veel weg had van een vlucht naar de droogte en warmte van de huiskamers. Op zo'n ogenblik komt de vraag bij je op of God de hagel niet had kunnen tegenhouden. Aan het gebed

78

lag het niet, want er was gebeden en ernstig gebeden voor goed weer. Een beetje mistroostig bleef Van Amelrooij als laatste op het terrein achter. De boodschap was verkondigd; hij wist dat mensen niet slechts geluisterd, maar gehoor gegeven hadden aan de oproep van God. Als een generaal liep hij nu over het slagveld, maar moest uiteindelijk ook de droogte opzoeken.

Het terrein liet hem echter niet met rust. De volgende dag werd hij weer naar Wassenaar gedreven. Hij wilde zien of er nog iets opgeruimd moest worden. 't Was mogelijk dat mensen in hun haastige aftocht allerlei dingen hadden laten liggen. Maar eigenlijk waren dat maar redenen om terug te gaan die hij zichzelf had voorgehouden; eigenlijk wilde hij nog weer eens staan waar God de vorige dag Zijn kracht had

geopenbaard. Hij wilde erheen om te gaan danken, danken dat het weer de zegen van God niet kon wegnemen. Terwijl hij daar zo rondliep en zich de bijeenkomst van de vorige dag voor de geest haalde, kwam er een dame voorbij die kennelijk om een praatje verlegen was. Ze vertelde hoe ze de vorige dag op het terrein had horen zingen. De liederen hadden ergens in haar hart een snaar geraakt en ze wilde weten van wie de landdag eigenlijk uitging. Broeder Van Amelrooij legde er niet de nadruk op dat de Christengemeenschap de dag had belegd. Bij al de samenkomsten heeft de organisatorische kant van het werk nooit voorop gestaan. Wat doet het ertoe wie dergelijke dagen en bijeenkomsten belegt. Het gaat om de prediking van Gods Woord. Zo kregen

79

zij al spoedig een geestelijk gesprek. En toen de dame enige tijd later naar huis ging had zij het antwoord gevonden op de knagende leegte van haar hart. Maar ook de vervulling was haar deel geworden. Toen later van verschillende zijden de berichten over de landdag binnen kwamen, bleek eerst recht hoe goed deze was geweest. Het eenparig getuigenis was: „Nog nooit hebben we zo'n heerlijke landdag gehad. Wij kwamen doornat thuis, maar onze zielen zijn toch zo rijk gezegend.”

Toen in Den Haag het openluchttheater geopend werd, was de Christengemeenschap de eerste die hier een kans zag het evangelie uit te dragen. Onmiddellijk werden in dit theater evangelisatiesamenkomsten belegd en de mensen die toch wel graag het nieuwe theater eens van binnen wilden "bekijken, maakten van de gelegenheid gebruik om te komen. Na een van de samenkomsten, toen de mensen reeds vertrokken waren en alleen de mannen nog waren achter gebleven die de collecte hadden ingezameld en broeder Van Amelrooij nog even rondliep, kwam wat aarzelend een mijnheer naar hem toe. Hij had het in zijn gezin moeilijk en zat geestelijk helemaal in de knoop. Broeder Van Amelrooij greep deze kans niet slechts aan om met hem te spreken, maar vroeg zoals zijn gewoonte is, of zij ook niet samen zouden bidden. Dat betekende een keerpunt in het leven van deze man, die nu al jarenlang een vooraanstaande plaats inneemt in de leiding van het werk onder de vluchtelingen uit Oost-Europa.

80

Deze samenkomsten in het openlucht-theater worden thans nog maar zelden gehouden. Dat komt niet omdat de Christengemeenschap begint te verslappen, maar wel omdat andere kerken in Den Haag ook gebruik zijn gaan maken van deze unieke gelegenheid. De Christengemeenschap heeft in deze en andere methoden het spits afgebeten. Als zij dan zag dat anderen ook deze kansen gingen aangrijpen, trokken de broeders zich terug en lieten het werk over aan de kerken om zelf weer nieuwe vormen en nieuwe wegen te zoeken om het evangelie te verkondigen. Toch wil dit niet zeggen dat maar ieder middel door de jaren heen werd aangegrepen. De Christengemeenschap heeft het nimmer

gezocht in bizarre en uitzonderlijke acties. Altijd stond centraal in de bijeenkomst, waar en hoe die ook werd gehouden, de verkondiging van het Woord. Nog altijd geloven de broeders dat uiteindelijk niet de methode, niet het bijzondere de mensen voor Christus wint, maar wel het Woord dat op eenvoudige wijze de mensen wordt uitgelegd.

Na de laatste wereldoorlog is de Christengemeenschap voorgegaan in het bijeen brengen van geestelijke leiders die misschien geestelijk en theologisch ver uiteen lagen. In 1946 werd een eerste ontmoetingsamenkomst gehouden van mensen die in de diensten regelmatig het Woord van God hadden verkondigd. Daar zaten toen hervormde, gereformeerde, lutherse, vrije-evangelische, christelijke-gereformeerde en baptistische ambtsdragers, mensen van het Leger des heils, van de gesloten en open Vergadering

81

van gelovigen en van vrije evangelisatiekringen. Deze eerste ontmoetingsdag sloeg geweldig in. Het enthousiasme was zo groot dat velen meteen al begonnen te vragen om een herhaling. Een hervormde godsdienstonderwijzer vroeg of het niet het beste was maar tegelijk een vaste datum af te spreken. Van dat ogenblik af bleef de tweede zaterdag van november gereserveerd voor de ontmoetingsdienst. 's Middags wordt er een samenkomst belegd die overgaat in een algemene bidstond. Daarna wacht een koffiemaaltijd. Na afloop worden een paar voorgangers in de gelegenheid gesteld een kort persoonlijk getuigenis te geven, en de dag wordt besloten met een dankstond. Mensen die elkaar vrijwel nooit zien, die soms elkaar in het werk ontlopen omdat zij moeilijkheden met elkaar hebben gehad, ontmoeten elkaar. En het is wel voorgekomen dat broeders die ruzie hadden zich na afloop verzoenden.

Er is wel eens de opmerking gemaakt om een vaste organisatie te stichten. Maar de dag is niet bedoeld als de bijeenkomst van een bond, maar als een band, en die band wordt ieder jaar sterker.

82

Strijd om zielen

DE herhaalde verhuizingen brachten de Christengemeenschap ook in andere buurten dan de sloppen en stegen waar het werk was begonnen. De mannen en vrouwen van de zelfkant van de maatschappij, die door de prediking tot bekering waren gekomen, groeiden op tot nette burgers in wie men nauwelijks nog het meisje van de straat, de spiritusdrinker, of de bajesklant herkende.

En ieder jaar kwamen weer andere mensen tot een werkelijk ,geloofsleven. Gewone arbeiders en hun vrouwen, kantoorbedienden, maar ook ambtenaren en officieren en anderen die een heel behoorlijk inkomen hadden. Zo groeide de gemeenschap uit tot een gemengde groep gelovigen die allen geraakt waren door het heel eenvoudige evangelie, die elkaar ontmoet hadden aan de voet van het kruis, die daar een blik hadden geworpen in de donkere diepten van hun eigen hart en op de overweldigende liefde van Christus, die stierf voor rijken en armen, goeden en slechten, intellectuelen en eenvoudigen, leiders en verleiden.

En het werk gaat door, nu reeds veertig jaar lang en evenals in de beginjaren worden de harten geraakt van mensen die verre van het evangelie staan, mensen op wie de officiële kerk vaak geen vat schijnt te hebben.

En nog altijd zijn er die wonderlijke ontmoetingen die alleen God door Zijn Heilige Geest kan geven.

83

Enkele jaren na de oorlog ontving broeder Van Amelrooij een brief van een vrouw. De tentcampagne was aan de gang. Nauwelijks besepte hij, toen hij de enveloppe openscheurde, dat hij een blik zou werpen in de Haagse onderwereld zoals maar weinigen gegund is. Dit keer waren het geen mensen van de zelfkant, maar dames uit de betere wijken, mannen met dure Amerikaanse auto's, mensen uit de wereld van jazz en narcotica, uit de wereld van smokkelen en drank.

De Van Amelrooij's hebben in de loop van de jaren ontelbaar vele brieven ontvangen. En toch, ieder schrijven van een hart dat in nood is, weet de harten van deze eenvoudige mensen die door de jaren heen de ziel zijn geweest van de Christengemeenschap, weer te verwarmen.

De dame schreef :

*Zeer geachte mijnheer,
Met dezen ben ik zo vrij u een kort briefje te schrijven. Ik hoop dat u mij niet brutaal vindt of te vrij, maar ik ben zo hopeloos ongelukkig. Zoudt u alstublieft eens voor mij willen bidden. Het is zo onrustig in mij en het stormt zo daarbinnen. Het is uw godsdienst die mij zo ongelukkig maakt. Ik was met de wereld verzoend totdat het toeval wilde dat ik op een avond een van mijn vrienden ontliep en op de Veenkade in een van uw samenkomsten terecht kwam. Ik wist niet hoe het kwam, maar in plaats van naar de bios te gaan, ging ik als ik zo'n onrustige bui had zondagsavonds weer naar uw samenkomst. Ik ging dan ellendiger weg dan ik gekomen was. Ik heb mijzelf toen plechtig beloofd niet meer naar u te gaan luisteren, totdat ik in uw tent kwam. Ik ben daar nu al een keer of zes geweest. Ik kan het wel uitschreeuwen: Houd op alstublieft. Och bid u eens voor mij. Als meisje van 20 jaar kwam ik vaak in uw samenkomst in de Assendelftstraat. Was ik toen God maar blijven dienen. Maar ik was laf en zwak. De wereld trok*

84

mij en ik gaf toe. Ik wil u niet alles vertellen, maar ik wou dat ik het kon overdoen, dat verknoeide leven van mij. Ik durf niet meer te bidden. Ik heb al een paar keer een einde aan mijn leven willen maken. Maar daar hebben uw samenkomsten en uw gebed mij van tegengehouden. Men ziet tegen mij op, houd mij voor heel netjes, een mevrouw uit een gegoede buurt. Ik moet met mijn kennissen meedoen. Lachen, uitgaan, leuk zijn en als ik soms in de bioscoop zit stormt het zo dat ik mij afvraag, als ik 's avonds naar huis ga: „Och God, waarom ben ik toch zo slecht?" Ik heb in mijzelf lopen schreien. Ziet u nu zelf. God heeft zich van mij afgekeerd. Ik voel het en ik begrijp het ook heel goed. Ik heb het verdiend. Maar als u voor mij wilt bidden dat ik wat rustiger word, zal ik u o zo dankbaar zijn. Wees alstublieft niet kwaad op mij dat ik u deze brief heb geschreven. Het heeft mij opgelucht. U bent een kind van die God van u. Als u vanavond voor mij wilt bidden, heb ik misschien vannacht wel rust.

Toen broeder Van Amelrooij de brief gelezen had, was hij een ogenblik stil. Toen keek

hij zijn vrouw aan en zei: „Lees dit eens." De brief liet hen niet los. Beiden verlangden ze de vrouw te ontmoeten om haar in een persoonlijk gesprek de weg tot Christus te wijzen. 's Avonds stond zuster Van Amelrooij bij de uitgang van de tent. De honderden aanwezigen schoven langzaam door de nauwe uitgang naar buiten. Telkens weer welde in haar hart het gebed op: „O God, breng ons toch in aanraking met deze vrouw." En opeens zag zij haar. Waren het haar wilde ogen, was het de donkere uitdrukking van haar gezicht? Ongetwijfeld was het de leiding van de Heilige Geest. Toen de dame langs haar heen wilde lopen vroeg ze: „Bent u niet de dame van de brief?" Ze schrok. Ontsteltenis laaide op in haar ogen, maar ze bleef staan en op verzoek van zuster Van Amelrooij wachtte ze tot de

85

tent leeg was. Er volgde een lang gesprek dat eindigde met een gebed, waarin open en eerlijk zonden aan God werden beleden.

Die dame is onlangs overleden. Zij is geen Paulusfiguur geworden, zelfs geen twijfelende Thomas. Om haar is een strijd gevoerd, die vaak moe en soms moedeloos maakte. Zij wilde wel, maar kon vaak niet. De verleidingen en de krachten die haar weer naar haar oude leven wilden terughalen, waren dikwijls te groot. Haar leven zat in de knoop. Daar was die veel voorkomende driehoeksverhouding, daar was die verslaving aan drank, vermaak en verdovende middelen, maar toch beseftte ze dat alleen Christus haar kon redden. Heel haar verlangen ging uit naar de werkelijke verlossing.

En zo schreef ze enige maanden later:

Hierbij sluit ik f2,50

in, voor de traktaatverspreiding. Ik zal u iedere maand iets daarvoor sturen. Dat is toch wel goed? Ik heb mij opnieuw aan Jezus gegeven. Nu niet half, de ene helft voor de wereld, de andere helft voor Hem, maar mijn hele leven. Weet u waar? In de trein naar Rotterdam. Ik had zondag geen lust om uit te gaan. Ik besloot naar mijn zuster in Rotterdam te gaan. Met een zwaar en ongelukkig hart stapte ik in de trein. En voor ik het zelf wist, had ik Hem alles verteld. Ik heb Hem verteld hoe ik verlangde naar een ander leven en hoe laf ik was. Ik heb gevraagd of Hij mij opnieuw wilde aannemen. En ik geloof dat Hij mij verhoord heeft. Wat is het toch heerlijk dat wij Hem overal, waar we ook zijn, mogen vragen. Ik voel mij nu weer echt rustig en hoop dat ik nu langer zal volhouden

dan de vorige keer. Ik zal voor ze bidden, maar verder ben ik er Goddank los van.

Die „ze" waren haar vrienden, de mensen waar ze mee uitging, die een club hadden gevormd, samen uit

86

dansen gingen, samen een band hadden gesticht, samen er op uit gingen om te smokkelen. Ze wilde -deze vrienden wel loslaten, maar zij haar niet. Vanaf het ogenblik dat zij voor de Heiland koos, begon de strijd.

Er kwamen brieven van totaal onbekenden. Sommige stonden vol schimpscheuten, anderen boden veel geld als broeder en zuster Van Amelrooij hun vriendin maar wilden laten gaan. Mevrouw Van Amelrooij kreeg een prachtige doos cosmetica en een bontjas aangeboden, broeder Van Amelrooij geld, tot duizend gulden toe. En telkens weer liet ze zich meetrekken. Plotseling bleef ze dan weg uit de samenkomsten, wekenlang hoorde of zag men haar niet meer, totdat zij opeens weer kwam opdagen, teleurgesteld, vaak radeloos.

En toch als ze weer op de berg van het geloof zat, getuigde ze tegen haar vrienden. Vriendinnen kwamen naar de samenkomsten, mannen zochten in het verborgen contact. Gezinnen werden weer herenigd en wisten zich aan de macht van de vrienden te onttrekken. Anderen geloofden bij vlagen, dronken bij vlagen, vochten met zichzelf, met God en dan weer met de duivel, om toch te mogen geloven zoals zij het geloof hadden gezien in de levens van de mensen van de Christengemeenschap. En zo kwamen er steeds meer brieven. Soms brieven die zogenaamd kwamen van de dame die het eerst tot de Heiland was gekomen, maar die in het geheel niet door haar geschreven waren. Vrienden namen het op zich om maar voor haar te schrijven dat ze

87

niets meer met dat geloof en al wat eraan vast zat te maken wilde hebben.

Zo schreef ook de man van wie broeder Van Amelrooij wist dat hij een verhouding had met deze vrouw: „De laatste f 7,50 juist weggestuurd." Hij doelt waarschijnlijk op geld dat gegeven zou worden uit dankbaarheid dat de dame de Christengemeenschap weer eens de rug had toegekeerd.

„3 maal halleluja. Nu hebben we onze vriendin weer terug. Het heeft heel wat gekost voor ze van het verkeerde pad terugkwam. Maar we hebben haar terug. Als u nu nog zorgt dat ze uit uw dienst weg blijft ook, krijgt u er nog 25 gulden bij. Dat ze er nu nog geregeld heengaat, bevalt ons niet. Ineens betalen. Ik ben de leider van de groep. U moet maar niet op mijn schrijven letten. Ik zit hier in mijn stamkroeg en ben iets of wat tipsie. Van de week heb ik u al een keer of drie opgebeld om contact met u te krijgen om u te spreken. Maar u was zeker niet thuis. Ik hoop nu dat mijn vriendin nooit meer in uw dienst komt. O, ik haat die godsdienst. Ik zal u vertellen waarom. Een jaar of twee geleden was ik in een tent in de Jan Hendrikstraat. Ik was pas uit de nor voor een misstap. Die avond zongen een dame en een heer een lied van:

*Ga niet door met het leven zo ruw.
Is uw ziel niet meer waard
dan al 't schijnoud der aard?*

De wijs ben ik nooit vergeten. Ook deze regels niet. Ik was die avond diep ontroerd. Ik ben 's nachts (lach mij niet uit) mijn bed uitgegaan en heb liggen snikken als een kind. „O, God," riep ik, „maak mij toch anders." Ik meende het zo goed. Toen ik er de andere dag over sprak met zo'n broeder dat ook ik God wilde zoeken, trok hij z'n neus op en zei: „Dat is alleen voor nette mensen, niet voor gevangenisboeven." Dat was mijn troost. Ik ging door de grond. Ik heb het van de week aan mijn vriendin verteld. Vanaf die tijd haat ik alles wat christelijk is. Als troost kreeg ik van haar een brief die u had geschreven. Ik heb hem stiekem gelezen voor de boys terugkwamen. Zij zegt dat zij God iedere dag mist. Zij was eerst zo gelukkig, nu

88

niet meer. Mag ik eens persoonlijk met u spreken. Ik zal u in niets beledigen. Of schrijft u mij net zo'n brief en geeft u hem haar mee. Zij smokkelt hem wel in mijn handen. Als u hem over de post stuurt krijgen de boys hem in handen. Ik wil zo graag eens ernstig met u spreken, in verband met wat u aan mijn vriendin schreef. Is dat ook voor mij, een dronkaard, die redding door dat bloed?"

De brief is kennelijk onder invloed van sterke drank geschreven. Deze man is uiteindelijk tot de Heer gekomen, maar het was een lange en bittere weg. Vaak gooide hij zijn kop inde wind. Maar als hij dan dronken ergens op het toneel stond en een dans was afgelopen, dan kon hij ineens zijn viool onder zijn kin zetten en het lied gaan spelen dat broeder en zuster Van Amelrooij in hun tentsamenkomst hadden gezongen. Vaak moesten anderen hem de viool dan uit de hand slaan, anders bleef hij op het thema doorborduren. Niet alleen de drank had hem, ook de morfine.

Na nog weer eens een gevangenisstraf van maanden uitgezeten te hebben, kwam hij lichamelijk gebroken uit de cel. De dokter raadde hem aan naar de Ardennen te gaan, waar hij kennissen had wonen. Enkele dagen later is hij daar ver van zijn vrienden gestorven, maar niet nadat hij eerst nog al zijn vrienden had laten weten dat zijn hart eindelijk rust had gevonden in Jezus Christus en dat ook zij bij Hem hun toevlucht mochten zoeken. Een van zijn vrienden heeft hij zelfs nog tot de Heiland mogen leiden. Ook die dame verknoeide haar lichaam met drank en morfine, tot er niets meer van over was. Maar nog op

89

haar sterfbed mocht Van Amelrooij met haar praten. Haar laatste woorden waren „Genade, amen" en met een blij gezicht legde ze haar leven in de handen van haar genadige Heer.

Haar vrienden hadden haar vaak dronken gevoerd, een keer zelfs lichamelijk gemarteld, zodat ze het litteken van een grote brandwond op haar lichaam droeg, om haar uit de samenkomsten te houden. Tijdens haar leven was ze geen glorieus getuige geweest, maar ondanks haar vallen, haar zwakheid en haar angst kwamen vele anderen door haar in aanraking met het evangelie.

Maar niet iedereen kon zich losmaken van de geweldige machten in de vriendenkring, die alles wat mooi is in het leven probeerden te vernietigen. Daar is bijvoorbeeld die jonge vrouw, die Christus wel wilde volgen, maar niet opkon tegen de schimpscheuten van haar man en haar vrienden. Ook met haar was gebeden en veelvuldig gecorrespondeerd, tot opeens die diep tragische brief kwam :

Voor het laatst een briefje van mij. Als u dit briefje krijgt, lig ik al in het graf bij mijn ouders. Ik heb aan mijn vriendin verteld dat ik naar Rotterdam ging, maar ik ben naar mijn geboorteplaats gegaan. Daar is ons familiegraf en daar ga ik nu rusten. Ik ben vanmiddag bij de dokter geweest en ik ben erg ziek, zegt hij. Ik wil zo niet blijven leven en ik wil niet dat mijn vriendin zich voor mij opoffert. Met de tijd word ik door mijn ziekte toch invalide. Dat wist zij en daarom is zij mij komen opzoeken. Dit alles heb ik aan mijn slechte leven te danken. Ik vind het helemaal niet erg en ik ben er kalm onder. Het is zo het beste, ik heb al zoveel kwaad gesticht. Maar ik heb er oprecht berouw over. Nu maak ik vanavond een eind aan mijn leven en dan kan ik geen kwaad meer doen. Ik vind het vrese

90

lijk dat ik het mijn vriendin moet aan doen. Zij was meer dan een zuster voor mij. Ik hoop niet dat zij het zwaar opneemt. Ik ben nummer twee dit jaar. Ik was eerst nog een kleedje voor u aan het haken voor Sint Nicolaas. Maar daar ben ik te zenuwachtig voor. Nu heb ik er maar een gekocht. Ik hoop niet dat u met minachting aan mij terugdenkt, mevrouw, maar als u naar het kleedje kijkt, denkt u dan, dat was van een jonge vrouw die niet langer zo slecht leven wilde en er daarom maar een eind aan heeft gemaakt. Uw twee lieve brieven en uw tekst heb ik op mijn borst, die gaan mee het graf in. Ik dank u nog dat u mij zo lief hebt geschreven. U was lief voor me, maar ik durfde niet naar u toe te komen, anders had ik u misschien alles wel verteld ... Had ik u maar een jaar eerder gekend dan was het niet zover gekomen. Ik ga toch niet verloren, hè mevrouw? Ik ben zo bang, zo angstig. Ik moet heel alleen.

Aan de brief is nog een post scriptum toegevoegd: „Vraagt u mijn vriendin alstublieft trouw aan uw kerk en uw godsdienst te blijven. Laat haar God niet verlaten. Dit is mijn laatste wens."

In een blikken trommel liggen stapels brieven. Er zijn erbij geschreven door een

keurige hand, andere gekrabbeld onder de meest verschrikkelijke omstandigheden. Het zijn brieven van mannen en vrouwen, jongens en meisjes. Een neger schrijft in gebroken Nederlands, een bajesgast in slecht Nederlands, een dame in keurig Nederlands. Al die brieven behoren bij elkaar. Deze mensen waren op de een of andere manier met elkaar verbonden. Zij zaten elkaar dwars, probeerden elkaar uit de samenkomsten te houden. Velen van hen zijn door Christus tot een geheel nieuw leven gekomen, konden een nieuw begin maken en zich ontworstelen aan de machten die hen omringden, anderen pleegden zelfmoord, weer anderen stierven, omdat hun lichaam kapot gezondigd

91

was. En iedere brief riep een gebed op, na iedere brief volgde vaak een telefoongesprek dat soms uren duurde. Iedere brief betekende uren van zielszorg, uren van gesprekken onder vier ogen. Soms was er blijdschap aan de Veenkade en dan weer teleurstelling. Als nimmer tevoren hebben de broeders die de leiding hebben, begrepen dat de zonde machtig is. Zij mochten een blik werpen in de onderwereld met al zijn list en lagen. Maar zij zagen ook dat God machtig is zonden te vergeven, nieuw leven te schenken, en mensen tot een totale verandering te brengen.

92

Het geestelijke lied

jULI 1930. Het zangkoor heeft gezongen en is bezig te gaan zitten. Plotseling staat er uit de rijen een vrouw op en komt naar voren. Iedereen laat haar rustig passeren. In de

bijtent staat direct iemand naast haar om eens rustig met haar te praten. Zij belijdt dat ze geestelijk totaal in de knoop zit, maar ze belijdt dit ook aan God. Als ze van haar knieën opstaat is ze een andere vrouw geworden. Een paar weken later wordt ze gevraagd wat haar eigenlijk tot die stap heeft gebracht. „Niet de prediking," zegt ze, „daar kan ik me eigenlijk niets meer van herinneren. Maar dat lied, dat deed 'het. Het koor zong „Geef toch o, Heer, dat in hun rij, mijn plaats niet ledig zij." Toen opeens was het mij duidelijk dat ik niet verder wilde gaan zoals het in mijn leven ging. Dat ik al lang verlangd had in de rij van gelovigen voor Christus' troon mijn plaats te mogen innemen. En toen moest ik wel naar voren komen." Zij is niet 'de enige. Steeds weer in de samenkomsten heeft het geestelijk lied een voorname plaats ingenomen. Het zangkoor, het eigen orkest, de mandolineclub en verschillende solisten hebben altijd weer de prediking omlijst en de boodschap gebracht. Van het begin van haar geschiedenis af aan voelde de Christengemeenschap zich verwant met Moody en Sankey. Waar Moody de boodschap bracht, zong Sankey. Hij gaf een nieuwe stimulans aan het eenvoudige geestelijke lied. In de dagen van de reformatie had het kerklied een reveil beleefd. Iedere

93

melodie werd aangegrepen om een geestelijke boodschap uit te dragen. Maar toen het opwekkingsvuur lager ging branden en het geloof steeds meer een traditie werd, bleef de kerk de oude liederen zingen. Weinig nieuwe liederen werden gecomponeerd. Terwijl Engeland tijdens het methodistisch reveil ook weer een reveil van het geestelijk lied beleefde, bleef Nederland sterk verbonden met de berijmde psalmen. In het begin van de negentiende eeuw probeerde de staat gezangen met geweld in de kerk in te voeren. Tegen deze overheidsbemoeiing verzetten vele gelovigen zich. Zij wilden vrij zijn, en het gevolg was dat de afscheiding van 1834 onder meer zijn oorzaak vond in het zingen van gezangen in de eredienst. Dit verzet tegen de gezangen kwam niet alleen voort uit een afkeer van overheidsbemoeiing. Ook de inhoud van vele gezangen sprak niet aan. Men proefde er onbijbelse tendenzen in. Deze liederen waren voor vele gelovigen maakwerk. En het moet erkend worden dat vele gezangen inderdaad niet zijn geboren uit een tijd van een geestelijk reveil. Merkwaardig was echter dat velen de gezangen wel afwezen, maar het geestelijk lied dat door Sankey werd geïntroduceerd aanvaardden. Ook waar velen alleen de psalmen bleven zingen in de eredienst, zongen zij vrijmoedig in hun huis bij het orgel de liederen van Sankey. Zo was er de predikant Budding, die zich in Goes afscheidde en in 1834 zijn eigen gemeente vormde. Zolang hij predikant was, stond hij niet toe dat tijdens zijn diensten gezangen gezongen werden. Maar toen de liederen van San

94

key in het Nederlands vertaald werden, was alle schroom geweken. Zij werden even vrijmoedig gezongen als de psalmen.

Sankey zong de geestelijke waarheid in de muzikale stijl van zijn tijd. Zijn liederen waren modern. Zijn melodieën werden de schlagers van het jaar. Hij durfde weer aan, wat gedaan werd in de dagen van de reformatie: het gewone volkslied gebruiken om

een geestelijke boodschap door te geven. De Christengemeenschap heeft zich altijd nauw verwant gevoeld met deze liederen. Het eenvoudige geestelijke lied heeft steeds een grote plaats in haar bijeenkomsten ingenomen, ja, is zelfs onmisbaar geworden in haar arbeid. Vandaar ook dat in de samenkomsten altijd gezongen wordt uit de zangbundel van [joh. de](#) Heer, waarin naast verschillende psalmen en gezangen, liederen van het Leger des heils e.a., ook verscheidene Sankeyliederen zijn opgenomen. Een ding stond altijd voorop. Het lied moest een gezongen boodschap van God zijn, het Woord van God gezet op muziek. Menig lied was dan ook een oproep tot bekering, en als die oproep werd uitgezongen, heeft menige man of vrouw gehoor gegeven aan de nodiging van de Heiland. Vaak kwam de overgave niet onmiddellijk, maar wel haakte het lied zich dan vast in de harten van de mensen. Velen merkten dagen later dat ze een van die liederen uit de tent of uit de samenkomst neurieden. Ook al werden al de woorden niet onthouden, de Heilige Geest gebruikte menigmaal bepaalde zinnen om mensen tot bekering te brengen.

95

Men kan de samenkomsten van de Christengemeenschap dan ook niet indenken zonder zangkoor. Eigenlijk was het koor er al toen de Christengemeenschap er nog niet was. Voor de regelmatige samenkomsten begonnen, werd het openluchtwerk al gedaan. Broeders en zusters trokken er op uit en zongen éénstemmig bij een kofferorgeltje. Toen de samenkomsten dan ook regelmatig werden gehouden in de Bagijnestraat, werd al spoedig de behoefte gevoeld aan een echt officieel zangkoor. Broeder J. A. van Wijhe zou het koor dirigeren. Het was een wonderlijke groep. Pas bekeerden, die geen enkele kerkelijke of geestelijke achtergrond bezaten, zongen er in mee. Daar waren onder meer Rooie Willem en Kees, de wandelende solo, zoals hij werd genoemd door zijn vrienden, omdat hij altijd liep te zin

gen. Als de koorleden terugkijken op dat prille begin, dan schieten ze in de lach en zeggen: „het was echt meer hartverwarmend dan hartverheffend." En toch is het merkwaardig dat het zangkoor ook toen reeds zoveel ingang vond bij die zo heel gewone mensen uit de volksbuurten. Er zijn weinig evangelisatiekoren die zo intensief gebruikt worden als het zangkoor van de Christengemeenschap. Vanaf het begin heeft het iedere zondagavond gezongen, en nog altijd zingt het twee liederen, soms zelfs meer, in

de avondbijeenkomst die om half acht begint. Het heeft de opdracht te zorgen voor evangelische liederen met woorden die aanspreken. Zij moeten zo goed mogelijk gezongen worden, maar het allereerste vereiste is dat ze zo goed verstaanbaar zijn dat

96

er geen woord voor de aanwezigen verloren gaat. Nadat broeder Van Wijhe het koor jarenlang geleid had vertrok hij naar Zuid-Afrika. De zoon van broeder Van Amelrooij, Jo, had zijn plaats reeds geruime tijd daarvoor ingenomen. Hij is een geboren dirigent, die op buitengewone wijze met zijn leden weet om te gaan en er alles uithaalt wat erin zit. Zijn grote gave is bovenal dat hij zich niet aan een vast programma gebonden voelt.

Hij zoekt zijn liederen van tevoren uit, maar het gebeurt tientallen malen dat de spreker een bepaald onderwerp heeft gekozen dat precies slaat op een lied dat het koor kent. Nog voor de spreker zijn prediking beëindigt weet ieder lid van het koor dat het slotlied veranderd is. En nauwelijks heeft de spreker zijn „amen" uitgesproken of het koor staat klaar om een lied te zingen dat helemaal past bij de boodschap. Het is iedere avond een eer voor het koor als het zo weet op te gaan in het thema van de avond, dat de mensen met verbazing zeggen: „Dat paste allemaal prachtig bij elkaar. Dat moet lang van tevoren voorbereid zijn." Als broeder Van Amelrooij gevraagd werd elders in een samenkomst te spreken, ging het koor vaak mee. Het trok helemaal mee naar Leeuwarden voor een Maranatha-landdag waar ook de oude ds. Hoekendijk, de bekende en geliefde vrije-evangelische predikant sprak. Drie avonden achter elkaar werkte het koor mee in De Kaag, het zong in conferenties en samenkomsten die in verschillende plaatsen gehouden werden, op landdagen in Wassenaar, Kijkduin, Den Haag, Schiedam, Oldebroek en Velzen, tijdens

97

tensamenkomsten in Rotterdam, Vlaardingen en Haarlem, en nog altijd is het bereid te gaan waar de Heer door zang gediend kan worden.

Eens zong het koor tijdens een conferentie, uitgaande van de Christengemeenschap, die werd gehouden in het gebouw van de Vergadering van gelovigen aan de Dunne Bierkade in Den Haag. In een van de bijeenkomsten was ook de burgemeestersvrouw uit 's Gravenzande aanwezig. Zij was zo door het zingen gepakt dat het koor later werd uitgenodigd in haar woonplaats te komen zingen. De burgemeester belegde drie samenkomsten in het veilinggebouw. Een Zwols predikant sprak en de zaal was iedere avond, drie dagen lang, stampvol. Jaren geleden werd het koor door de hervormde predikant van De Kaag uitgenodigd. Hij stelde als eis dat er in de -drie evangelisatiesamenkomsten die in de kerk zouden worden gehouden geen predikant mocht spreken. De vader van de predikant, die in Utrecht ouderling was, kreeg de leiding. Broeder Van Amelrooij was een van de sprekers. De plaats was buitengewoon moeilijk te bereiken. Eerst met de tram naar Sassenheim. Dan een heel eind lopen over -de bevroren vaart. Maar het koor ging zingend door de kou. Ondanks het slechte weer was de opkomst boven verwachting. Zelfs de kerkeraad wist eigenlijk niet hoe hij het had. De broeders waren gegrepen door de eenvoudige verkondiging van Gods woord. Spontaan knielden zij met de medewerkers na afloop in de pastorie neer om God te danken voor Zijn overweldigende zegen. Later hield de

98

predikant een avondmaalsdienst. Opeens stond een man op die helemaal niet tot de kerk behoorde, maar tijdens de -diensten gegrepen was door de boodschap van Gods Woord. Toen het avondmaal al bijna was afgelopen riep hij uit, omdat hij zich niet langer kon inhouden: „Is er nog een stukje voor een dooie hond, die ik ben." Deze man was tot totale verandering gekomen.

Vaak kwamen de mensen niet naar de diensten, maar wilden zij toch het zingen van

het koor horen. Iedere zondagavond stond tijdens de samenkomst een vrouw te luisteren in de gang die naar de zaal leidde. Zij durfde niet over de drempel, maar wilde wel het zingen horen. Dit kwam vaker voor, en velen die anders misschien nimmer over de drempel

waren gekomen, kwamen op den duur zo onder het beslag van het evangelie dat zij ook de diensten gingen bezoeken en tot levensvernieuwing kwamen. Maar het zangkoor was niet voldoende. Er waren mensen die instrumenten konden bespelen en die moesten ook ingeschakeld worden. Het gevolg was dat de Christengemeenschap een mandolineclub oprichtte. Dit was een zeer ongewoon soort club voor een evangelisatievereniging. Deze instrumenten werden voor dat doel nog maar heel weinig gebruikt. Duitsland staat bekend om zijn posaunenchoor, Engeland om zijn fanfares, die ook geestelijke liederen spelen. Eigenlijk alleen in de Scandinavische landen komen kerkelijke tokkelorkesten voor. Broeder Van Wijhe werd weer bereid gevonden ook deze groep van voornamelijk jonge mensen te leren

99

spelen. Eenmaal in de week kwamen zij een avond bij hem aan huis en speelden dan dat het een lieve lust was. De mandoline was gekozen omdat het een betrekkelijke gemakkelijk instrument is dat zich leent voor meerstemmige muziek. De mandolineclub heeft altijd een behoorlijk aantal leden geteld.

Toen de mandolineclub voor het eerst in een eigen dienst de samenzang mocht begeleiden, sprak broe

der K. J. L. Vernhout. Hij had als tekst gekozen

2 Kon. 3 : 15 „Brenge mij een speelman." -In zijn prediking legde *hij* er de nadruk op dat de muziek vaak gebruikt werd om tot rust te komen, opdat

Gods Woord beter verstaan kon worden. De mandolineclub heeft door de jaren heen steeds weer assistentie moeten verlenen. De club begeleidde de samenzang in tentcampagnes en helpt nog altijd in de avonddienst. Maar ook 's

zondagsmiddags trekken sommige leden er op uit naar de zieken. Als broeder Van Amelrooij terugkijkt over al het werk dat in de loop der jaren verzet is, dan zegt hij: „Het hart van het volk was om te werken." Terwijl menige kleine kerkgemeenschap verzucht dat er zo weinig leden zijn die zich ergens voor willen inzetten, heeft de Christengemeenschap in de loop der jaren altijd werkers in overvloed geteld. Altijd was er wel iemand die iets wilde doen, en altijd vond men voor hem wel iets te doen. Toen er dan ook een paar leden kwamen die een blaasinstrument konden bespelen, werd al spoedig een muziekcorps gevormd.

Een van de zusters zette haar huis open voor de kleine groep om te oefenen, broeder

100

Van der Berg werd kapelmeester, en de tekst : „Looft Hem met bazuïngeklank" kon in vervulling gaan. In de tent en ook in openluchtsamenkomsten trekt de muziek van

het corps altijd weer de aandacht. Deze muziek is veel beter dan de tamelijk ijle klank van een draagbaar orgeltje. Niet altijd was het even gemakkelijk om leden voor het muziekcorps te vinden. In Nederland zijn er maar weinigen die een bepaald instrument bespelen. Sinds voorjaar 1948 staat het corps onder leiding van de trompettist, die vooral veel in evangelisatiesamenkomsten meewerkt, Jac. van Haften uit Vlaardingen. Broeder Van Amelrooij vroeg hem, of hij niet een poosje wilde komen helpen, en hij is tot aller vreugde al die tijd gebleven. Samen met de jongste zoon van Van Amelrooij en het lid van het corps Th. Zoutendijk vormden ze een trio dat het evangelielied buitengewoon goed weet te vertolken. Onder zijn leiding is het corps uitgegroeid tot een aardige club die velen ten zegen is. Het corps speelt geen ingewikkelde bewerkingen. Het gaat niet om de muziek zelf bij de Christengemeenschap. De muziek is functioneel, zij moet alleen de boodschap van het evangelie onderstrepen. De Christengemeenschap is een muzikale groep. Dit is ongetwijfeld geen toeval. Zo iets moet worden gestimuleerd. Maar het is ook geen toeval dat de Christengemeenschap zoveel aandacht aan het geestelijke lied heeft besteed, want broeder Van Amelrooij kwam zelf door een lied tot bekering. Soms vloeit er wat hij noemt „een liedje" uit zijn pen.

101

Jaren geleden schreef hij het lied „Maranatha, Maranatha, Maranatha, Jezus komt." De woorden kwamen in handen van de evangelist [joh. de Heer](#), die wel meer liederen heeft getoonzet. Op een middag zat broeder Van Amelrooij bij een vriend thuis te luisteren naar een radioprogramma van Joh. de Heer, toen hij hem tot zijn verbazing plotseling het lied hoorde zingen. Enige dagen later kreeg hij de muziek, die de evangelist op de woorden had gemaakt, thuisgestuurd. Dit lied werd in de bundel van De Heer opgenomen en wordt ook nu nog veel gezongen. Het vertolkte het thema van de grote Jubileumsamenkomst, die gehouden werd in de Ahoyhal te Rotterdam, waar het veertigjarig bestaan van het blad „Het Zoeklicht" werd herdacht. Het lied werd toen enthousiast door de vierduizend aanwezigen gezongen. Van deze zang is een grammofonplaat gemaakt die de titel draagt „Maranatha." Dit lied is ook opgenomen in een Franse liederenbundel, die daar in veel evangelisatiesamenkomsten wordt gebruikt. Verzen van broeder Van Amelrooij werden, al of niet getoonzet, gepubliceerd in verschillende bladen. In het weekblad „Timotheus" -dat toen een grote lezerskring had, is het vers „Rust", op muziek gezet door de organist Stephen Jansen, opgenomen. De musicus van het Leger des heils, Gerrit Claeys, toonzette het vers „Mijn loflied." Ook Jac. van Haften heeft een groot aantal liederen van broeder Van Amelrooij getoonzet. Enkele zijn hier opgenomen.

102

God bouwt op puinhopen

HET was lang voor de Christengemeenschap ontstond. -De moeilijkheden in het Haagse Jeruël hadden verschillende trouwe medewerkers verdreven. Op een zondagmorgen liep een van hen, de heer Van Wijhe, een beetje met zijn ziel onder de arm door de Scheveningse bosjes. Voor hem liepen een stel jongens te banjeren. Ze schreeuwden, ze stoeiden, ze deden stoer, en een van hen vloekte. Zo iets kon broeder Van Wijhe nooit hebben. Zonder er verder over na te denken ging hij op hen af om de jongen onder handen te nemen. „Wat zou je moeder zeggen als ze je zo hoorde?" vroeg hij. Toen de jongen zich omdraaide om hem van repliek te dienen, bleef zijn hart even stilstaan. Het was een van de jongens die hij op de jongensclub had gehad, toen hij er nog leider was, maar die door het onderling gekrakeel over de kop was gegaan en eindelijk was opgeheven. Het antwoord dat de jongen brutaalweg gaf, kon hij nimmer kwijtraken: „Had u de club maar niet moeten opheffen."

Op dat moment stond voor hem vast dat er weer een club moest komen. Hij -zocht zijn trouwe vriend Van 't Veen op, en al spoedig was er een begin. De club bestaat nog steeds. De jongens worden op een eenvoudige manier in aanraking gebracht met het evangelie, en nog altijd worden de leiders gebruikt om opgewonden, vaak heetgebakerde knapen, tot Jezus te brengen.

103

In oktober 1914 was reeds met een andere club begonnen. Broeder Van Amelrooij voelde zich aangetrokken tot de jongeren, die te oud waren geworden voor de zondagsschool maar nog te jong om de gewone wekelijkse diensten in kerken of evangelisatiekringen 'bij te wonen. Velen, die van huis uit geen enkele band met de kerk hadden, dachten er niet aan naar de catechisatie te gaan. Samen met zijn verloofde had hij destijds besloten, zodra zij getrouwd waren, iets voor deze jongeren te doen. Hun huis zou openstaan voor die kinderen. Maar het liep allemaal anders. Het meisje werd ziek. Later verbrak ze de verloving. In datzelfde jaar stierf de moeder van Van Amelrooij, en het was alsof allen die hem lief waren uit zijn leven waren weggenomen. Het gebouw van zijn plannen stortte in en hij zat op de puinhopen zoals eens job op zijn vuilnisbelt. Maar het leven gaat verder. Wonden sluiten zich, ook al blijven ze schrijnen. En als broeder Van Amelrooij nu terugkijkt op zijn bewogen en vruchtbaar leven, weet hij dat God bouwt op puinhopen. Want toen zijn verloving verbroken werd, stierf niet het verlangen om jonge mensen tot de Here Jezus Christus te brengen. Op een dag kwam een dame, mevrouw Bouricius, naar hem toe om te vragen of hij haar niet wilde helpen. Ze liep al lang rond met het plan om haar huis open te stellen voor wat grote jongens -en meisjes, maar ze was bang dat ze hen niet voldoende kon bezighouden. Als zij nu de ruimte gaf, zou hij dan in haar huis niet een club willen beginnen? Zo begon Van Amelrooij een werk

104

dat hij eigenlijk al had afgeschreven en dat altijd is blijven bestaan van die eerste dag, 21 oktober 1914, af aan.

Iedere woensdagavond kwam de club om zeven uur bijeen voor jongeren van 12 jaar en daarboven. Reeds op een van de eerste samenkomsten kwam een meisje, dat later zijn vrouw zou worden. Ze mocht niet regelmatig komen, maar zong wel mee in het zangkoor dat later werd gesticht. Maar toen was de plek in zijn hart nog te leeg om te verlangen naar een ander.

De club werd gesticht met zeven jongens en meisjes. Er werden een paar liederen gezongen en er werd een gedeelte uit de bijbel besproken. Er werd niet geprobeerd de samenkomst gezellig te maken met spelletjes, met voordrachten of interessante verhalen. Integendeel, de club had meer weg van een gezellige catechisatie. Maar het aantal kinderen groeide. De familie richtte toen een kamer speciaal hiervoor in, maar zelfs toen werd ook deze kamer nog te klein.

De club was meer dan een gezellig onderonsje. Het ging broeder Van Amelrooij er niet om, de jongens en meisjes van de straat te houden, maar hen tot een bewuste keuze voor Christus te brengen. En hoe

jong ze ook waren, die keus bracht daadwerkelijk een verandering in hun leven en niet alleen in het hunne, maar ook meermalen in dat van de ouders. Zij kwamen mee naar evangelisatieavonden en kwamen vaak evenals hun kinderen tot een bewuste bekering. Zo woonden er bijvoorbeeld in de Kepplerstraat en

105

kele gezinnen naast elkaar die door het getuigenis van de kinderen die op de club het evangelie hadden leren kennen, tot geloof gekomen waren.

Toen de Christengemeenschap officieel werd gestart en tot regelmatige diensten overging, bleek dus dat de nieuwe kring reeds twee jeugdclubs had vóór -de ouderen ook maar één keer bijeen waren geweest. De clubs werden niet eenvoudig bij elkaar getrokken, maar in overeenstemming met de gewoonte van die dagen bleef de club van broeder Van Wijhe een jongens-, die van broeder Van Amelrooij werd uitsluitend een meisjesclub.

Deze laatste club deed meer dan alleen bijbelbesprekingen houden. De jonge mensen moesten een goed boek kunnen lezen, en zo werd er een eigen bibliotheek opgericht. Dat was heel gewoon voor de reeds lang bestaande jongelings- of meisjesverenigingen die vaak een stevige band met de kerk hadden. Maar in de meer vrije kringen die evangeliseerden trof men zelden een club aan, en was hun levensduur lang niet groot genoeg om ooit meer te worden dan een eenvoudig bijbelvertelklasje. Maar de Christengemeenschap had een club die een eigen bibliotheek stichtte, waar de leden en anderen die op de Veenkade komen iedere week boeken kunnen lenen voor 5 cent per week.

Beide clubs zijn dus ouder dan de moederorganisatie, maar het wordt nog vreemder, want ook de zondagsschool bestond reeds lang voor de Christen gemeenschap werd opgericht. Ook de zondagsschool

106

heeft banden met het oude evangelisatiewerk van Jeruël. De eerste en oudste zondagsschool werd al opgericht toen Jeruël pas begon. Enthousiast behoorde de pas tot het geloof gekomen jonge Van Amelrooij tot de oprichters. Die school liep zo goed, dat besloten werd ook een school in een andere buurt van de stad te stichten. Er werd een zaaltje gehuurd in het gebouw dat nu het eigendom is geworden, aan de Veenkade. Die eerste zondagsschoolbijeenkomst was een opmerkelijk succes. In het kleine voorzaaltje verdrongen zich meer dan 100 kinderen; wel een bewijs dat de groep die traktaten verspreidde goed werk had gedaan met het uitnodigen van de jonge gasten. De tweede zondag viel de opkomst echter danig tegen, want er waren er nog geen twintig. Toen bleek dat de eerste opkomst hoofdzakelijk uit rooms-katholieke kinderen had bestaan. De ouders hadden van hun kerk aanzegging gekregen hun kinderen niet meer te zenden.

Toen de breuk met Jeruël kwam, werd deze zondagsschool aan de broeders van die stadsevangelisatie overgedragen. Maar broeder Van Amelrooij, die niet kon stil zitten, bracht al spoedig weer een groep kinderen bijeen en stichtte voor de derde maal een zondagsschool, ditmaal in het gebouw „Nazareth" in de Bakkerstraat. Een paar meisjes van zijn club hielpen 'hem als klasseleidsters. Geen enkele zondag is sedertdien overgeslagen. Direct na de ochtenddienst wordt nu de zondagsschool gehouden, zodat de kinderen reeds op de stoep staan te wachten als de samenkomst uitgaat. Ze hebben geleerd rustig

107

hun tijd af te wachten, maar als de laatste van de groten buiten is, dringen ze naar binnen. Vrijwel iedere zondag komen er een veertig tot vijftig kinderen vaak uit heel moeilijke gezinnen. Het groepje is wel niet groot, maar er gaat nog altijd een zegen van uit.

Enige tijd geleden had broeder Van Amelrooij al een paar keer, toen de zondagsschool afgelopen was, tegen een jongen gezegd dat hij naar huis moest gaan. Maar het kereltje, dat net negen jaar oud was, bleef dralen. Het was echt een van die „rakkers" zoals er zoveel rondhangen in de buurt van de zaal. „Effe nog op m'n broertje wachte," zei hij. Terwijl Van Amelrooij met iemand bij de ingang van de zaal stond te praten, schoot het jong plotseling achter hem langs weer naar binnen. Hij was het voorval eigenlijk al helemaal vergeten, toen hij na de voordeur achter de laatste bezoeker gesloten te hebben, nog even de zaal inliep. Daar zag hij een van de onderwijzeressen met de jongen praten. De juffrouw vertelde dat Kees zijn hart aan de Heer wilde geven. Met hun drieën zijn ze toen neergeknield. Kees had nog een stuk zuurstok in zijn hand en een grote brok in zijn mond, die hij al knarsend onder het bidden vlug probeerde weg te werken. Het was een tafereeltje om over te schateren, maar toch was er iets echts in. En het betekende 'in het leven van deze jongen toch een daadwerkelijke verandering, -die in zijn gedrag zichtbaar is gebleven. Maar we zijn nog niet aan het einde van ons verhaal. Want naast deze zondagsschool en de twee clubs is er nog een naaikransje voor meisjes. Iedere vrijdagavond

108

komt een klein groepje naar de Veenkade, om daar met behulp van een oude naaimachine allerlei kleren te maken. Ze naaien voor de zondagsschool. Want met kerstmis krijgen alle kinderen, of ze het nodig hebben of niet, een kledingstuk. Er zijn blouses en onderjurken voor de meisjes, pyjama's en ander ondergoed voor de jongens, en verder allerlei andere dingen die door de meisjes onder deskundig toezicht worden gemaakt. Een paar zusters hebben de leiding en menig meisje heeft niet slechts de Heer door dit werk leren kennen, maar bovendien nog leren naaien, zodat ze later de kleren voor (haar eigen kinderen kon maken.

De enige club die niet tot voor het begin van de Christengemeenschap teruggaat, en eigenlijk nog maar een jonge loot aan de oude boom is, werd pas een paar jaar geleden gesticht. De leiding van de Christengemeenschap is in deze veertig jaar ouder geworden. Enkelen zijn gestorven, broeder Van Wijhe is geëmigreerd. Wel hebben enkele jongeren hun plaatsen ingenomen, maar ook zij behoren al niet meer tot de allerjongsten.

„Wat wij nodig hebben," zei Van Amelrooij, maar dit keer was het niet de in het werk vergrijsde vader, maar zijn even enthousiaste zoon Wim, „is een groep waar wij als jonge mensen leren verantwoordelijkheid te dragen."

Een klein groepje jonge mensen had een kerstspel opgevoerd. Door de prettige manier waarop ze hadden samengewerkt kwamen ze ertoe om een eigen groep

109

te vormen. Omdat ze niet slechts iets wilden ontvangen, maar bovenal beseften dat ze moesten gaan geven, noemden ze zich „De Jonge zaaiers" een naam die meestal wordt afgekort tot Dejoza. Het enthousiasme is groot. Ze hebben reeds eigen jeugdkampen georganiseerd; ze geven een eigen maandblad uit, waar geen oudere bij mag helpen en naast hun regelmatige bijbelbesprekingen oefenen ze paasspelen en kerstspelen. Weer zijn hier jongeren bijeen die voelen dat zij een opdracht hebben in de wereld. Door de leiding van de Christengemeenschap is broeder H. K. Boelhouwer aangewezen het contact te bewaren tussen de Christengemeenschap en Dejoza. Maar jonge mensen worden ouder. De broeders die de leiding hadden, waren altijd wat huiverig geweest om dames in een aparte vrouwenvereniging bijeen te brengen. Als echte mannen meenden zij dat een dergelijke club toch maar zou uitgroeien tot een roddelgezelschap. Maar de vrouwelijke aandrang werd te groot. De mannen moesten zich wel overgeven. Ze deden hun best om toch nog een beetje de touwtjes in handen te houden en droegen na de oorlog in 1947 dit werk op aan hun echtgenoten. Zuster Van Wijhe en Zuster Van Amelrooij waren de uitverkorenen. Beiden hadden bij de wieg van de Christengemeenschap gestaan; ze hadden hun evangelisatie-sporen verdiend in openluchtsamenkomsten, schroomden zelfs niet mee te gaan in de volkslogementen, maar met deze opdracht voelden ze zich niet erg ingenomen. Zij hadden allerlei bezwaren,

110

maar mistende moed om „neen" te zeggen.

Al dertien jaar lang worden de bijeenkomsten op dinsdagmiddag gehouden. Zuster Van

Wijhe is geemigreerd, maar ook alleen is zuster Van Amelrooij er door de jaren heen in geslaagd om de middag te maken tot meer dan een gezellig samenzijn. Zij nodigt vaak een spreker uit, of behandelt soms zelf een bijbels onderwerp. De opkomst is nog altijd uitstekend en vele vrouwen zouden de dinsdagmiddagbijeenkomst niet graag meer willen missen. Ook -deze arbeid heeft God gebruikt om mensen de realiteit van de evangelieboodschap te laten zien. De geschiedenis van de Christengemeenschap is met veertig jaar niet ten einde; zij gaat door. Er ligt een nieuwe toekomst voor dat werk open.

Van de wieg tot het graf

TOEN de drie vrienden Van Amelrooij, Van't Veen en Van Wijhe veertig jaar geleden besloten in de volksbuurt van Den Haag evangelisatiesamenkomsten te gaan houden, beseften zij nauwelijks de consequenties. Zij gingen niet naar hun kerkeraad om de broeders te wijzen op de nood in de achterbuurt en te vragen of er niet iets officieels gedaan kon worden. Enthousiast als ze waren, zagen ze een nood en gaven ze zich volkomen. En over zegen hadden ze niet te klagen.

Maar juist deze zegen riep een probleem op. Er kwamen mensen tot bekering, maar dat was niet voldoende. Ze konden deze nieuw-geborenen toch niet geestelijk te vondeling leggen? Deze mensen moesten worden opgebouwd in het geloof ; ze moesten worden gedoopt; ze moesten samen met hun mede-broeders en zusters het sterven van de Here Jezus kunnen belijden door de viering van het avondmaal. God heeft deze dingen toch ook geschonken voor de opbouw van ons geestelijk leven?

Maar gedoopt worden en avondmaal vieren kon alleen in de kerk. Dus naar de kerk toe? Er zijn er die het in die allereerste beginperiode ernstig

geprobeerd hebben. Maar deze mensen uit de volkswijk, die vaak jarenlang diep in de zonde hadden geleefd, die bekend stonden om hun onzedelijk leven, of die keer op keer in de gevangenis hadden gezeten, vielen tussen het burgerlijk kerkvolk op. Als ze ergens in een bank

112

gingen zitten, schoven mensen naar de andere kant om maar niet al te dicht naast ze te zitten.

Er zijn dingen die niet gezocht worden en die ons toch door de omstandigheden worden opgedrongen. Broeder Van Amelrooij zou uit zichzelf er niet aan gedacht hebben om zelf avondmaal te gaan vieren, of te gaan -dopen, maar de druk van de jonge gelovigen werd steeds groter. Er moest iets gebeuren. Op een goede dag kwam een van de oudere dames, die zich geheel voor het evangelisatiewerk had ingezet, naar hem toe met de mededeling dat ze een tinnen avondmaalsbeker had gezien, die ze hem wilde geven. Broeder Van Amelrooij durfde niet te weigeren. Zo kreeg hij in de loop van heel korte tijd van haar een heel tinnen avondmaalsstel, dat bestond uit een kan, twee bekers en borden. Dat was haar manier om te bewijzen dat ze behoefte had aan het avondmaal. Het cadeau werd niet direct aan de Christengemeenschap als groep of als beweging gegeven. Het was een persoonlijk cadeau voor Van Amelrooij en nog staat het in zijn glazenkast. In wezen was dit geen opdracht voor een kerk, maar voor een man. Zuster Van der Gaag had vertrouwen in broeder Van Amelrooij. Voor haar was hij een uitverkorene om Gods boodschap uit te dragen. Daarom moest hij naar haar inzicht de mensen ook om ‚de tafel des Heren roepen. Men kwam niet samen als leden van een aards kerkgenootschap, maar als wedergeborenen, ongeacht de aardse kerkelijke banden. Tot in 1946 is het tinnen avondmaalsstel geregeld in gebruik geweest bij de avondmaalsvieringen. Daarna werd een zilveren stel,

113

groter en doelmatiger dan het tinnen, dat door vrij willige bijdrage van de gelovigen gekocht kon worden, in gebruik genomen.

Eerst in de woonkamer van Van Amelrooij en later in de zaal waar ook de samenkomsten werden gehouden, kwamen de gelovigen bijeen. De wijn werd geschonken, het brood werd gebroken en ieder die kon getuigen een kind van God te zijn door de genade van Jezus Christus, niet op grond van enige eigen verdienste maar van het volbrachte werk van de Heiland, mocht aan de dienst deelnemen. En in de loop der jaren is het altijd een „open tafel“ gebleven, dat wil zeggen dat het geen tafel was van een bepaalde groep van mensen die zich tot een plaatselijke gemeente hadden verenigd of als kerk bij een bepaalde synode waren aangesloten, maar het Lichaam van Christus, de onzichtbare Kerk, die bestaat uit zichtbare leden. Wie door de Christengemeenschap zelf onder tucht was gezet, werd niet aan de tafel toegelaten. Mensen uit bepaalde kerken waarvan men wist dat zij ander censuur stonden, hadden

evenmin toegang, maar verder was iedereen vrij deel te nemen. Als hij zondig aan tafel ging, zonder van God vergeving ontvangen te hebben, werd hij ,gewaarschuwd dat „hij zichzelf een oordeel dronk." Zo was het in de begintijd en zo is het steeds gebleven.

Een enkele keer trokken de broeders naar zieken toe. **In** de nazomer van 1922 lag broeder Plokker, die in het leven van broeder Van Amelrooij zoveel betekend heeft, ernstig ziek. Iedereen wist dat hij waarschijnlijk

114

lijk spoedig ^{zou} sterven. Toen vrienden hem bezochten, sprak hij tegen hen zijn verlangen uit naar het avondmaal. Enkele dagen later kwam een kleine kern van vrienden uit de Christengemeenschap in zijn huis bijeen om samen met hem het brood te breken. Hij was nog net sterk genoeg om de leiding op zich te nemen en zelf met brood en wijn rond te gaan. Iedereen gaf hij een bijbeltekst mee, en de meesten van die kleine groep hebben de tekst nimmermeer vergeten. Broeder Van Amelrooij kreeg 1 Petrus 5: 2-4. In deze tekst wordt gesproken van „Hoedt de kudde Gods." Hij had reeds toen het gevoel -dat broeder Plokker, die in zijn dagen in evangelisatiekringen een zeer gezien leider was, zijn taak aan hem had overgedragen. Deze innerlijke overtuiging is steeds gebleven. Twee september 1922 stierf de 46-jarige, die lang de leider van het Haagse Jeruël was geweest. Geen wonder dat deze viering van het avondmaal bij velen in het geheugen gegrift is gebleven. Maar toen eenmaal het avondmaal was gevierd, kwamen er ook jong bekeerden met de vraag: „Wij zijn wel een kind van God, maar we zijn nooit gedoopt, mogen wij dan toch aan het avondmaal?" En anderen kwamen vragen of ze niet gedoopt konden worden. Hoewel er nimmer reclame voor de doop is gemaakt, kwamen er toch steeds meer verzoeken, zodat broeder Van Amelrooij wel moest toegeven. Gekozen werd voor de vorm van onderdompeling, dus de doop zoals deze door de baptisten en in de Vergadering van gelovigen wordt toegepast. De doopdienst wordt tegenwoordig meestal éénmaal per jaar

115

gehouden in de 's-Gravenhaagse Bad- en Zweminrichting. De belangstelling is steeds groot. Er wordt door de leiding van de Christengemeenschap voor gewaakt dat de mensen van de onderdompeling zelf iets gaan verwachten. Zij getuigen door deze doop van hun eenheid met Christus in Zijn dood en opstanding.

Maar soms moet er wel eens een moeilijke beslissing genomen worden. Het gebeurt wel eens dat mensen die aan een hartkwaal of andere ziekte leiden vragen om gedoopt te worden. Zo kwam er eens eendame die leed aan toevallen. Zou de doop haar niet al te zeer aanpakken? Zij wilde graag gedoopt worden, maar broeder Van Amelrooij vroeg zich af of zij daartoe lichamenlijk in staat was. Zij wilde echter beslist. Merkwaardig is dat deze doop, ondergaan in geloofsgehoorzaamheid, een keerpunt is geworden in haar lichamenlijke toestand, want sindsdien had *zij* geen toevallen meer.

Hier is sprake van een geval van spontane genezing. Zij is echter niet de enige, want anderen kunnen met haar van een soortgelijke ervaring spreken. Natuurlijk wil dat niet zeggen dat de Christengemeenschap nu de doop propageert als genezingsmethode. Wanneer God echter geloofsgehoorzaamheid ziet, wil Hij met alle geestelijke zegeningen vaak ook lichamelijk zegenen.

Dit alles wil echter niet zeggen dat het kind in de Christengemeenschap geen plaats heeft. Waar men de doop door onderdompeling aantreft, vindt men heel

116

vaak een bepaalde vorm van subjectivisme die zegt dat het kind, ook het kind van gelovige ouders, geen plaats heeft in de gemeente van Christus. Eerst moet er een bekering of wedergeboorte zijn en dan pas hoort men erbij. Hoewel vastgehouden werd aan de doop op getuigenis van een persoonlijk van God ontvangen geloof, wilde men toch laten zien dat ook de kinderen staan onder de zegen die God schenkt aan de ouders. Vaders en moeders kwamen vragen of zij hun kinderen niet aan God mochten geven. En reeds jarenlang worden de ouders van pasgeboren kinderen in de gelegenheid gesteld in het midden van de verzamelde gemeente hun kinderen aan God op te dragen en als het ware in Gods genadige Vaderarmen te leggen. Tevens getuigen de ouders dan van hun vaste wil om deze kleine kinderen voor de Heer op te voeden, waartoe zij Gods hulp afsmeken. Deze kinderen groeiden op, zij werden volwassen, gingen zich verloven, en wilden voor Gods aangezicht trouwen. Zo kwam als vanzelf en opnieuw ongezocht het ogenblik dat twee jonge mensen er bij Van Amelrooij op aandrongen dat hij hun huwelijk zou inzeggen. Een van de eersten was Jan Kop, nog altijd een trouw en meelevend lid, en sinds begin 1958 bestuurs lid. Anderen volgden al spoedig. Op een dag kwamen zelfs twee bruidsparen tegelijk de zaal van de Christengemeenschap binnengestapt. De bruidjes waren zusters, die reeds als kind op de zondagsschool en de bijbelclub waren geweest. Zij stonden er op dat broeder Van Amelrooij hun huwelijk aan God zou op dragen.

117

Het mooiste moment uit het leven van Van Amelrooij kwam misschien toen twee van zijn drie zoons in de echt werden verbonden en hij de huwelijksdienst leidde. Dat wil niet zeggen dat de oudste zoon Jo zijn bruid niet naar het gebouw van de Christengemeenschap wilde brengen. Ook diens huwelijk werd daar ingezegend, alleen werd toen de dienst geleid door de hervormde predikant ds. A. Baas, die als student met hem naar Duitsland was gesleept tijdens de bezettingstijd, en met wie hij in Berlijn vele gevaarlijke ogenblikken en moeilijke tijden had beleefd.

Een bijzondere gave schijnt God deze eenvoudige man gegeven te hebben om mensen de laatste eer te bewijzen. Misschien wel omdat hij niet hen, maar God de

laatste eer wil geven. Telkens weer komt het voor dat na een begrafenisdienst mensen hem achterna komen om te vragen of hij hun toch niet de weg tot God kan tonen.

Jaren geleden had hij een begrafenis geleid. De familie was uiteen gegaan. Met enkele vrienden was hij ook op weg naar huis. In de Bankastraat ontdekte hij dat iemand, die bij de begrafenis aanwezig was geweest hem achterna liep. Welhaast vanzelf hield hij de stap in, maar de man, die kennelijk het gesprek niet durfde beginnen, begon ook langzamer te lopen. Eindelijk draaide Van Amelrooij zich om en sprak de man aan. Een beetje verlegen, hikkend, vertelde deze dat hij hem had horen spreken en getroffen was geworden door zijn geloofszekerheid. Hij had er al zo lang voor gebeden, maar hij was zo bang dat

118

God hem niet had aangenomen. Hij wilde ook zo graag zeker zijn van zijn geloof. Rustig vertelde broeder Van Amelrooij dat de mens niet zeker moet zijn van zijn geloof, maar van de Heer van zijn geloof. En de Heiland heeft gezegd dat wie tot Hem komt Hij die niet zal uitstoten. Wij mogen tot God komen, want Jezus heeft Zelf gezegd: „Komt herwaarts tot Mij die vermoeid en beladen zijt en Ik zal u rust geven." Natuurlijk kon een dergelijk gesprek niet goed op straat plaatsvinden, maar een van de broeders woonde daar in de buurt en de man ging mee naar het huis van deze broeder om verder te spreken. „Is het ook voor mij?" vroeg hij, en broeder Van Amelrooij knikte van „Ja; voor ieder die weet dat hij zelf niet tot God kan komen, dat hij Gods wet gebroken heeft en een zondaar is." Het duurde niet lang of zij konden samen met deze man op de knieën gaan. Het bleek de orgeltrapper te zijn van de Christelijk Gereformeerde kerk, die het evangelie wel vaak gehoord had, maar nimmer had durven aanvaarden wat God hem wilde schenken.

De merkwaardigste begrafenis waarop broeder Van Amelrooij mocht spreken was die van een zoon van een van de stichters : Hans van 't Veen. Hij was in de oorlogsdagen gevangen genomen en gefusilleerd door de Duitsers. Na de oorlog werd het stoffelijk overschot overgebracht naar Den Haag om daar met anderen met alle eerbetoon begraven te worden. Later bleek echter dat de begrafenis geschiedde op initiatief van het communistisch dagblad „De Waarheid", hoe

119

wel Hans, die al bij broeder Van Amelrooij op de zondagsschool was geweest, zelf helemaal geen communist was. Hij was alleen tegelijk met de groep communistische ondergrondse werkers gevangen genomen en veroordeeld.

Van Amelrooij zou spreken op verzoek van de ouders, Er zou evenwel een gemeenschappelijke begrafenis plaats vinden en er waren nogal wat sprekers, maar het werd toegestaan. Eerst kreeg hij tien minuten toegewezen, maar een paar dagen later kwamen ze alweer vragen of het niet wat korter kon. Meer dan vijf minuten zou het niet mogen zijn. Op de dag van de begrafenis hoorde broeder Van Amelrooij dat hij maar tweeminuten kreeg.

Het was druk op de begraafplaats, die geheel was af• gezet. Niet slechts de aula was vol, maar ook de begraafplaats zelf stond zo vol mensen, dat niemand meer toegelaten kon worden. Luidsprekers maakten de woorden die in de aula werden uitgesproken verstaanbaar voor iedereen. Vlak voor broeder Van Amelrooij moest spreken, vroeg men hem **in** welke hoedanigheid hij er was. Hij zei alleen maar: „Als de zondagsschoolmeester van Hans." Twee minuten waren hem toegewezen, en hij had zichzelf ten doel gesteld om in deze enkele minuten Hans te gedenken en het evangelie duidelijk te verkondigen. Nog herinnert hij zich letterlijk de woorden die hij toen heeft gesproken: „Hoewel niet behorend tot uw waarheid, kan ik niet nalaten als een vriend van dé Waarheid, of beter, als een volgeling van Hem die gezegd heeft „Ik ben de Weg, de Waar

120

heid en het Leven," enkele woorden te spreken." In een paar zinnen legde hij er de nadruk op hoe hij Hans had leren kennen. Dat hij mocht geloven dat de zondagsschoolarbeid vrucht had gedragen in zijn leven. Hij was gedood door zijn vijanden, zoals ook eens zijn Heer, de Heiland, was gedood. Maar toch was het anders. Hans was gestorven als een martelaar voor zijn vaderland; de Here Jezus was vrijwillig gestorven opdat Hans zou mogen delen in Zijn eeuwig leven, zoals een ieder die zich aan de Here Jezus Christus wil overgeven.

Velen kwamen na afloop naar broeder Van Amelrooij toe om meer te mogen horen van Hem die eeuwig leven kan geven. Voor menig een werd die begrafenis de deur naar het leven.

Maar ook stond broeder Van Amelrooij vaak aan het open graf van zijn naaste medewerkers. Zij hadden met hem het werk gemaakt tot wat het is geworden. Zij behoren nu tot de grote „wolk van getuigen." Zij ontvingen een zegen en gaven een zegen en het getuigenis van velen klinkt nog, hoewel zij gestorven zijn.

Broeder Van Amelrooij was meer dan alleen maar een geestelijk leider. Hij had altijd een drukke werkkring en hij heeft in zijn dagelijks leven zijn geloof nooit onder stoelen of banken gestoken. Waar hij maar de kans kreeg wist hij wel een „goed" woord voor de Heiland te spreken. Hij was niet slechts een evangelist op zondag, maar ook zijn naaste medewerkers en zelfs de mensen die boven hem stonden, wis

121

ten wat zij aan hem hadden. Menigmaal kwam een collega die geestelijke moeilijkheden had naar hem toe. Hij liep niet te koop met het evangelie, dat zou de mensen waarschijnlijk -hebben afgeschrikt. Integendeel, het evangelie was zo zeer een deel van zijn leven geworden dat het erbij hoorde ook in het dagelijks werk.

Altijd stond op zijn bureau een kleine weekkalender. Als iemand tegenover hem zat en de kalender omstootte kon hij zo met een lach zeggen: „Mooie tekst voor vandaag hè, God zorgt voor u." Want voor iedere dag gaf de kalender een korte tekst aan. Als in gedachten zou hij er dan aan toevoegen: „Ja, zonder God zou ik niet kunnen leven," maar dan ook onmiddellijk weer overstappen naar het onderwerp dat werd

besproken. Deze losse opmerkingen hadden weerhaken en menigeen kwam op zo'n eenvoudig zinnetje in een later gesprek terug. Zijn directeur wist wat hij aan hem had. Toen diens zoon op de tiende mei, de eerste dag van de wereldoorlog, sneuvelde op Waalhaven, stuurde Van Amelrooij hem een eenvoudig triplex bordje met de woorden er ingebrand: „Zeg het Jezus." Die directeur heeft 'het bordje altijd bewaard in zijn bureau. Later volgden er vaak tussen de bedrijven door geestelijke gesprekken, waarin hij zichzelf gaf zoals hij was en eenvoudig vertelde van de grootheid, de genade en de liefde van God.

Op een middag, na een zakelijke bespreking met Van Amelrooij, stapte de directeur in zijn auto. Hij is echter nimmer thuisgekomen. Tijdens het rijden

122

kreeg hij een beroerte; de auto kwam pas na een botsing tot stilstand en hij overleed enige uren later in het ziekenhuis Bronovo.

Twee dagen later werd hij opgebeld. De vrouw van deze directeur was aan de telefoon. Een beetje aarzelend vertelde ze, dat ze voor de begrafenis liever geen predikant wilde hebben, omdat ze zelden of nooit naar de kerk gingen. Maar van haar man wist ze dat deze met hem had gesproken. De gesprekken hadden een diepe indruk nagelaten en zelfs zijn leven beïnvloed. Wilde hij niet op de begrafenis een geestelijk woord spreken en bidden? Weer stond hij bij een open -graf. Ditmaal niet om iemand bij wie zijn prediking vrucht gedragen had in Gods armen te leggen, maar om iemand te begraven die aangeraakt was door zijn leven van iedere dag. Dat wil niet zeggen dat hij geen fouten en gebreken kent, maar wel heeft Van Amelrooij geprobeerd als een gehoorzaam kind van God te leven. Daarin werd hij een zegen voor velen. En dat dit leven de aandacht heeft getrokken, blijkt ook uit het feit dat Hare Majesteit de Koningin -hem benoemde tot ridder in de orde van Oranje Nassau.

Zelf beseft Van Amelrooij te goed dat niet hij al dit werk heeft kunnen verrichten. Een beetje verlegen zei hij, toen de ridderorde werd opgespeld: „Dit is genade."

Hij heeft geen eigen kerk of gemeente willen stichten; hij heeft slechts als getuigend christen in de wereld willen staan en er op aangedrongen dat ook

123

andere christenen van de Heiland gingen getuigen. De Christengemeenschap groeide uit tot een eigen organisatie, maar is geen kerk die zich willens en wetens naast andere kerken heeft geplaatst. Dat is nooit de opzet van broeder Van Amelrooij geweest, noch van zijn naaste medewerkers, waarvan velen uit een leven van diepe zonde werden gered. Deze mensen hadden Christus leren kennen, zij gingen voor Hem leven; zij ontdekten iets van de grote inhoud van het ambt van gelovigen, dat door een theoloog werd genoemd: het vergeten ambt. Zo hebben zij op hun manier bijgedragen aan de Kerk, het Lichaam van Christus.

Er was misschien een tijd dat de officiële kerk wat hooghartig op deze groep van eenvoudige christenen neerkeek, maar die tijd is voorbij. In het grote orkest van

Gods Kerk blies deze gemeenschap haar partij mee, niet om er bovenuit te klinken, maar om in het grote geheel mee te stemmen, en dat zal zij blijven doen. Deze mensen kennen maar één verlangen : Zij willen Gods lokvinken blijven, die anderen roepen niet tot een eigen kerk of organisatie, maar tot Christus.